

L A G B A O M E R

Cincizeci de zile despărțite sărbătoarea de Pesah de cea a Șavuot. De șapte ori șapte zile se numără seară de seară, pentru a sosi la capătul lor în lăcașul împodobit al zilelor de sărbătoare, binecuvîntate de veselia holdelor coapte și a grădinilor înverzite. Pe cărarea însoțită a zilelor verii timpurii, însoțită de freacății întregii firii reînnoite, ne apropiem zi de zi de aniversarea primei noastre recolte: recolta legii care s-a coapt pe holdele abia destelenite ale istoriei.

Patruzeci și nouă de zile ne lipsim de orice bucurie, renunțăm la orice plăcere. Acum aproape două milenii, în aceste săptămâni de vară au pierit pe drumurile sfîncioase ale pustului mii de tineri, discipoli ai marelui Akiva. Bîntuia o ucigătoare epidemie — ne spune Talmudul — printre cei cîteva zeci de mii de elevi ai lui. „Askara” era numele bolii. Zilnic erau găsiți morți sute de vîrstare tinere pline de viață, sute de primăveri omenitești. Ei nu au mai ajuns să vadă porțile înflorite ale sărbătorii. Dar în a 33-a zi se întîmplă un miracol: epidemia încetă. Pentru o zi numai. Ziua este o oază: un izvor, un cîntec timid, cu nuanță de ștearsă voioșie.

Să deschidem cartea istoriei și să citim din ea.

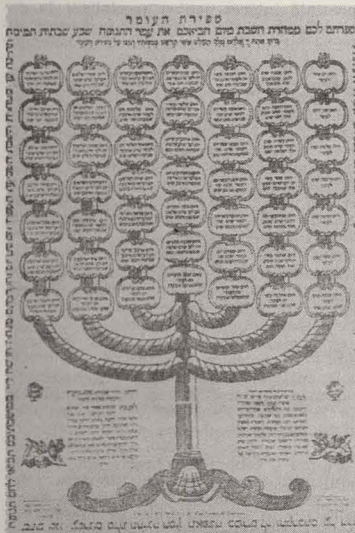
...Fumegau încă ruinele marelui templu. Legionile Romei nimiciseră pe întregia întindere a Iudeei pustiite, ultimele grupe de zeloți. Cei rămași sub jugul cîmpitorilor și-l așteptau pe Mesia. Invătații care prin minune au supraviețuit marelui măcel umblau din sat în sat și învățau poporul Legea, știind bine că ea singură e dătătoare de curaj și mîngîiere.

Printre aceștia se afla și Akiva ben Josef. Akiva fusese păstor în slujba bogătaşului Kalba Savvia și ajunsese după 24 de ani de studii cel mai de seamă învățat al timpului său. Și el, ca și ceilalți învățați, cutreiera satele și orașele și propaga Legea în popor. Dar nu numai Legea. Akiva învăța tinerii satelor să tragă cu arcul. Și-i mai învăța să aștepte ziua de miine cu răbdare dar și cu hotărîrea nestrămutată de a-i zdrobi pe asupritori.

Se urcă pe tronul Romei Adrian. El își găsi imperiul frîmțat și neliniștit. Pentru a potoli spiritele, Adrian începu prin a face concesii popoarelor pe care le stăpînea. Astfel, evreilor le făgăduiește dreptul de a-și reconstrui templul. Dar nu numai că nu-și înu făgăduiala, ci îngădui ca pe Har Habait, muntele templului, să fie ridicat un altar roman. Era picătura care făcu să se reverse paharul.

Evreii se organizară pentru răscoală și în fruntea lor apără Simeon, Fiul stelelor. Simeon era un viteaz necunoscut care se ivise din popor așa cum se iveau în trecut îndepărtat al istoriei evreiești — judecătorii. Tatăl lui se numea Koziba. Rabi Akiva îi schimbă însă numele în Kohba (stea), făcînd o apoteotică aluzie la viziunea mesianică a Bibliei: „A apărut o stea în Iacov”. Akiva și toți cei ce veneau în contact cu el erau fascinați de personalitatea lui. Marele învățat îl iubea pînă la adorație, fiind convins că e Mesia. Rabi Kohba se trezi deodată seful necontestat al unei mari armate. Tineretul satelor, zeci de mii de discipoli ai lui Akiva se adunară sub steagul lui. Trupele de ocupație au fost nevoite să cedeze. În mai puțin de un an (132—133 e.n.) Rabi Kohba cuceri 50 de cetăți. Legionile Romei, bătute, părăsiră țara. Adrian trimise întăriri din Siria, dar fără rezultat. Iureșul discipolilor lui Akiva era de nestăvilit. Ierusalimul căzu și Simeon bătu monezi în amintirea recuceririi independenței.

Doi ani de zile totul merse bine. Dar la capătul celor doi ani fu numit pentru reprimarea răscoalei Iudeei Iulius Severus, cel mai iscusit general al imperiului roman, adus tocmai din Britania, după ce terminase acolo o singeroasă cam-

Cele 49 de zile de Sefira. (Tablou sinagogal)

panie. Severus își dădu seama că nu le va putea veni de hac răscoalărilor lupind pe cîmp deschis. Li hărțui deci în lupte mărunte și căută să le taie înțetul cu înțetul, căile de aprovizionare. Cetățile cucerite cădeau pe rînd, apărătorii decimați de foame se retrăgeau. Ultima bătălie avu loc la Beit Tar unde se retrăsese Bar Kohba cu cei mai buni viteji ai lui. Ceteata era întărită și rezistă peste un an asediului. Ea căzu prin trădare în anul 135, în ziua de 9 Av. Un îngrozitor măcel puse capăt eroice lupte a Iudeei înfrînte. Dio Cassius crede a ști că evreii au pierdut în bătăliile peste 500 000 de oameni: floarea Iudeei pieri în război. Simeon muri probabil în măcelul de la Beit Tar, legenda însă nu-l lasă pradă

(Continuare în pag. II-a)

Politețea e mereu actuală...

Manierele și buna-cuviință constituiau o preocupare de seamă la vechii evrei. Ele se manifestau și în modul de a saluta, care constituia un act important și indica relațiile existente între persoane. În toate timpurile salutul exprimă simpatie și interes, dragoste și afecțiune, venerație și respect.

Ca și în zilele noastre, exista o anumită etichetă, un adevărat ritual al salutului. De aceea, cînd Eliseu l-a grăbit pe Ghehazi ca să se ducă să învie un copil, i-a spus: „Dacă te vei întîlni cu cineva nu-i da bună ziua și dacă cineva îți va da bună ziua, să nu-i mulțumești” (deoarece nu era timp de pierdut), (Regi, II, 4, 29). Tot Biblia ne informează că regele David a trimis un mesaj de salut lui Nabal: „Pace fie și pace casei tale și noroc în toate cîte ai”. (Sam. I, 25, 6).

O formă caldă de salut era îmbrățișarea și sărutul. Astfel Laban l-a întîmpinat pe nepotul său Iacov (Geneza 29, 13). O formă mai pasionată de salut era de a se cuprinde de gît și de a plînge de bucurie. Astfel Iacov, după ce s-a închinat de șapte ori pînă la pămînt înaintea fratelui său Esau, l-a îmbrățișat și a căzut pe grumajii lui și l-a sărutat și au plîns amîndoi”. (Geneza 33, 4). Plecăciunea pînă la pămînt era un mod de exprimare a respectului și venerației față de cineva. Un rege sau un prinț era salutat printr-o binecuvîntare, așa cum a făcut Melchisedec, regele Salemului, cînd l-a întîlnit pe Abraham în valea Save.

În perioadele care au urmat, salutului i s-a acordat în continuare aceeași importanță. Învățătura rabinică recomandă: „Fii primul care salută atunci cînd te întîlnești cu cineva”. Iohanan ben Zakai aplica această recomandare și saluta el primul pe cei care îi întîlnea pe stradă (Ber. 17 a). Rabi Iehuda saluta pe muncitorii la cîmp urîndu-le „Abaziku!” (Îți urez să ai putere). Rabi Șeșet saluta spunînd „Așarta!” (Succes!). Demnitatea unui învățat trebuia respectată salutîndu-l sau răspunzînd la salutul lui într-un mod deosebit. Un dascăl trebuia salutat cu „Pace fie, maestre!” și la salutul său trebuia să se răspundă „Pacea fie cu tine, maestrul și învățătorul meu!”. Rabi Iosua ben Levi dă o lecție intuitivă cu privire la

salut povestind această legendă: Cînd Moșe s-a suit în cer, l-a găsit pe Atotputernicul împodobind cu cununii literile Torei. Moșe a așteptat în tăcere iar Dumnezeu i-a spus: „Nu aduci pacea din orașul tău? Moșe a întrebă: „Este îngădui oare unui servitor să salute pe stăpînul lui?”. La care Dumnezeu replică: „Oricum, se cuvenea să-mi urezi succes”. Atunci Moșe spuse: „Și acum te implor, fie ca puterea stăpînului meu să fie mare, așa cum ai vorbit”.

Erudiții din Babilon, contrar celor din Iudeea, considerau deplasat ca cineva să salute pe unul mai presus de el înainte ca acesta să-l fi recunoscut.

Alte reguli de bună-cuviință prevedeau să nu se trimită un mesaj de salut unei femei decît prin soțul ei. Nu trebuia să saluți pe cineva noaptea, dacă nu erai sigur că vei fi recunoscut. Un om absorbit de munca sa, nu e finit să salute, nici să răspundă la salut. Astfel, se povestește că rabinii au trimis doi delegați la Aba Hilkiah, cunoscut ca om foarte pios, îndemîndu-l să se roage pentru ploaie. L-au găsit arînd la cîmp și l-au salutat, dar acesta nu și-a întors fața spre ei. Mai tîrziu s-a scuzat explicînd că fiind angajat la altul, nu a vrut să piardă timpul pentru care a fost tocmît.

Sărutările pe față sau pe gură erau reprobate de rabini. Se obișnuia sărutul pe frunte. Rabi Akiva vedea cu ochi buni obiceiul medianiștilor care sărutau doar mîna (Ber. 8 b). Sofia lui rabi Akiva, întîlnindu-l după o absență îndelungată, i-a sărutat genunchii, așa cum a făcut și socruul său Kalba Savvia.

Prosternarea constituia forma cea mai respectuoasă de salut. Se povestește că rabi Simeon Gamaliel se prosterna în felul următor: își lîcea degetele mari de la picioare de pămînt și aplecîndu-se drept în jos, săruta pămîntul. Nu era nimeni care să poată imita kidah-ul său. Pe atunci eticheta impunea ca cel ce-și lua rîmas bun de la un personaj de seamă să facă trei pași înapoi și la fiecare pas să facă o plecăciune la dreapta, la stînga și în față. Salutul acesta e folosit și azi la sfîrșitul rugămintii Semone Esre, ca și cum credincioșii și-ar lua rîmas bun de la Atotputernicul (Yona 53 b).

Formulele de salut erau aceleași ca și azi: „Șalom Alehem”, „Să fii înscris în cartea vieții”, „Sabat Șalom”, „Mazel-tov”. Așadar, politețea nu se învechește niciodată, ea e mereu actuală.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

În localitatea Tell Iyton, la sud de Hebron s-au descoperit mai multe relicve datînd din epoca filistenilor.

Revista „Kadmoniot”, editată de societatea de arheologie din Israel relatează că în niște peșteri folosite drept morminte s-au găsit texte ebraice datînd din secolul al VIII-lea înaintea erei noastre. Textele menționează numele de Uriahu care apare și în Biblie și numele de Oniah. Sub text se află sculptată o mină. În altă groță s-a găsit un text care provine din epoca regelui Uziah și a profetului Ieșaiahu. Numele menționate în acest text se întîlnesc de asemenea în Biblie.

Cu ocazia unor săpături executate la Tell Aman, în apropiere de Bet Șean, într-un strat de pămînt datînd din secolul al X-lea i.e.n. s-au descoperit ustensile de țesut și vopsit.

CE ESTE OMER-UL?

Omer (snop), era o ofrandă adusă în templu la 16 Nisan, într-o îndeplinire a prescripției biblice: (Lev. 23,9) „Atunci cînd veți intra în țara pe care eu vă voi da-o vouă și cînd veți începe secerişul, snopul cel dintîi din secerişul vostru să-l aduceți la preot... iar preotul să-l lege-nă două zi după Șabat”. După ceremonialul respectiv o jertfă ardere de tot era adusă ofrandă la altar. Numai după aceasta era permis să se mînce din noua recoltă. „Pînă în ziua aceea, pînă nu veți aduce primos de roade Domnului să nu mincați nici pîine, nici boabe prăjite, nici boabe din spic”.

Indicația de a număra 49 de zile de la 16 Nisan pînă la Șavuot este respectată și azi, perioada respectivă fiind denumită Sefira (de la verbul ebraic a număra).

Numărătura este precedată de o binecuvîntare specială privind numărătura omerului. Deoarece Biblia indică „Veți număra șapte săptămîni întregi” și „Trebuie să numărați 50 de zile”, numărătura trebuie să menționeze atît numărul zilelor cît și numărul săptămînilor. De aceea formula trebuie să fie în prima zi „Azi este prima zi a omerului” iar a opta zi „Azi e a opta zi, ceea ce face o săptămîină și o zi din omer” ș.a.m.d. Momentul numărării, care trebuie să fie mereu același, urmează rugăciunii de seară (maariv), adică atunci cînd începe o nouă zi. Dacă cineva uită să numere seara, poate număra în ziua următoare, fără însă a recita

binecuvîntarea. El poate apoi număra în continuare în aceeași seară, de data aceasta, recitînd binecuvîntarea. Dar dacă uită să numere o zi întreagă, el nu mai poate să pronunțe binecuvîntarea pe întreaga durată a omerului.

Începînd din perioada talmudică, zilele omerului au început să capete un caracter de semi-doliu; celebrarea căsătoriilor în aceste zile a fost interzisă, apoi tăierea părului, iar mai tîrziu chiar folosirea unor instrumente muzicale. Doliul este în general asociat cu o molimă care se spune că a decimat pe învățăceii lui rabi Akiva, care au murit „deoarece nu se respectau reciproc” (Șulh. Ar. OH 493,1). Dar această explicație a doliului constituie una din multele incertitudini legate de perioada omerului și de Lag Baomer, sărbătoare ce se serbează în a 33-a zi. Talmudul face aluzie la molimă dar nu menționează că doliul este legat de o anumită comemorare. Acest lucru este menționat prima dată în secolul al VIII-lea, cînd gaonul Natronai a întocmit o răspunsă prin care confirma atît practica doliului cît și motivul pentru aceasta. Codurile ulterioare și compilațiile de tradiții în legătură cu aceasta, inclusiv Șulhan Aruh-ul citează această referință; și mai toate presupun că obiceiul datează de la moartea discipolilor lui Akiva. Pe de altă parte, Mișnei Tora a lui Maimonide și Mahzorul Vitry de rit askenazit par să ignore existența ei.

Manuscrise ebraice la British Museum

British Museum din Londra deține câteva mii de manuscrise ebraice, precum și o serie de papirus-uri arameice din secolul al II-lea înainte erei noastre.

Manuscrisele reprezintă texte biblice, comentarii, dizertații cu privire la Midraș, Talmud și Halaha, manuscrise cabalistice, filozofice, etice, poetice. Matematica, astronomia, filologia, medicina constituie tema altor manuscrise; de asemenea există acolo un număr mare de scrisori și alte documente istorice.

La înființarea sa, în anul 1753, British Museum nu poseda decât 107 manuscrise ebraice. Ulterior, regele George al II-lea a donat muzeului vechea bibliotecă regală „The Old Royal Library”, care poseda și o seamă de vechi manuscrise ebraice. În 1759, Solomon de Costa a donat și el muzeului un mare număr de cărți și câteva manuscrise, dar cele mai importante dintre manuscrisele ebraice provin din celebra colecție a lui Joseph Almanzi. Patru surori cu Meghila aflate aici au fost cîndva proprietatea lui sir Moses Montefiore.

Potrivit unui vechi catalog al muzeului, textele ebraice sînt clasificate după cum urmează:

Texte biblice, în surli și în format carte. În această grupă merită a fi menționate câteva surli iemenite, cuprinzînd texte din Pentateuh în care se pot vedea ceea ce se numește „puncte uscate”, folosite pentru a marca pauzele și pentru a deosebi unele cuvinte care se scriu în același mod dar se pronunță altfel. Deoarece surliile folosite în sinagogi sînt scrise numai cu consoane, metoda de a grava cite un semn minuscul a fost adoptată (se presupune cu aprobarea rabinilor iemeniți) ca un ajutor pentru cei ce citeau. Un alt surli interesant (probabil din secolul al XVIII-lea) a fost scris pentru uzul evreilor din Kai-fong (China).

Dintre textele biblice în formă de carte prezintă un interes deosebit un manuscris adus din Teheran, datînd din secolul al IX-lea. În orice caz el nu este considerat a fi posterior faimosului codex al profetilor, datat 916 e.n. Manuscrisul conține numai Pentateuhul. Cel mai vechi exemplar al Bibliei aflat în muzeu este executat în anul 5006 (1246) și a fost scris la Toledo. O altă Biblie interesantă, din anul 1483, în trei volume, este scrisă într-o calligrafie spaniolă, foarte îngrijită și cu ilustrații marginale. Se mai află în muzeu câteva manuscrise, majoritatea iemenite, în care se poate vedea așa numita punctuația supraliniară sau babiloniană. Colecția conține în general exemplare excelente ale aproape tuturor stilurilor de scris, al tuturor școlilor mazonetice (spaniolă, italiană, germană, nord-africană, etc.). Un condex al Pentateuhului a fost scris la Kum, în Persia, în anul 1483. Un manuscris carait aflat acolo datează din secolul al X-lea. Textul ebraic este scris într-o formă arhaică a alfabetului arab. Semnele de vocale și accente ebraice fiind adăugate cu cerneală colorată. Și acest manuscris posedă ornamentații orientale vechi.

Comentarii biblice. Această secție cuprinde o bogăție de material pentru studiul literaturii carait timpurii. O men-

Coperta unei cărți tipărită la Amsterdam, în anul 1563.

țione specială trebuie făcută pentru comentariile la Pentateuh ale lui Abu Yusuf Iacob al-kirkisani, Salmon ben Jeroham, David ben Boaz și Abu al-Faraj Furkan ibn Asad. Jafet este mai simplu reprezentat. E demn de remarcat faptul că un exemplar al comentariilor sale la Cartea lui Ruth și la Cîntarea Cîntărilor este datat: Ramlah A. H. 395 (1004—5 e.n.) iar referința la Jafet din subsoal arată clar că manuscrisul a fost executat în timpul vieții autorului.

Colecția de comentarii rabinice este de asemenea bogată. Principalele texte unice sînt următoarele: Comentariul la cea de a doua carte a lui Samuel, de Issac ben Samuel ha-Sefardi (secolul al XI—XII); un comentariu la Pentateuh de rabinul Meihuș ben Elijah (probabil din sec. al XII-lea); fragmente dintr-un comentariu persan (în caractere ebraice) a unei părți din cartea Profetilor.

Midrașim și dizertații midrașice. Printre acestea se află trei compilații midrașice iemenite, cunoscute sub numele de *Midraș ha-Gadol*, *Midraș ha-Hefez* și *Nur al-Zulum*. Unicate sînt textele conținînd un Midraș despre ultimii profeti în stilul lui *Ialcut ha-Makiri*. Merită atenție, de asemenea, tratatele midrașice ale lui David ben Abraham Maimuni și Said ibn Daud al-Adani.

Talmud și Halaha. În colecția inițială a lui British Museum nu exista decât un singur volum cu texte din Talmud datînd din secolul al XII-lea și altul din al XIV-lea, dar în urma achizițiilor provenite din Geniza din Cairo, s-au mai adăugat încă trei. Muzeul posedă trei volume ale Talmudului Ierusalimitean, datînd din secolul al XVI-lea, cu comentariul lui Josef Sryllo. Important prin vechimea sa este un volum conținînd comentariul lui Rași la Baba Mezia din anul 1190.

Sectorul halahic este bogat în tratate interesante și valoroase, între care 5 exemplare ale lucrării lui Maimonide *Iad ha-Hazaka*, câteva exemplare din lucrarea *Samag* a lui Alfasi. Un exemplar valoros e cel cu adăugirile lui Samuel b. Meir (Rasbam) la o lucrare a lui Alfazi. *Misneh Tora* a lui Maimonide conține un specimen de pagină-titlu, bogat ilustrată.

Halaha caraită este reprezentată de cartea lui Iusuf al-Bași „Întrebări și răspunsuri”, lucrarea lui Kirkisani „Cartea poruncilor” și a lui Samuel al-Magrebi *Al-Murjid*.

Liturgia. Și acest sector este bogat reprezentat. El conține specimen din toate riturile mai importante. Studiul lui Marfoliut asupra acestor manuscrise a scos la iveală multe trăsături necunoscute nici de Leopold Zunz, marele liturgolog și multe imnuri noi. Se află și câteva exemplare ale Hagadei ilustrate, aparținînd școlii spaniole din secolul al XIV-lea.

Cabala. Secția cuprinde 130 de lucrări cu privire la Cabala, între care comentariul lui Abraham Abulafia despre *Moreh Nevuhim* (probabil exemplar unic) și lucrări ale lui Joseph Kitatila, Moses ben Sem-Tov de Leon, Moses Cordovero, Moses Haim Luzzato.

Etică, filozofie, poezie. Aceste secții sînt reduse; totuși specialiștii pot găsi aici manuscrise interesante ca lucrarea *Ge'Hiszon* de Abraham ben Iacob și două

exemplare în versiunea persană, scrise cu caractere ebraice, a cărții lui Abraham ben Hasdai *Ben ha-Meleh we ha-Nazir* (Balaam și Iosafat), un exemplar din *Takemoni* al lui Al-Harizi, purtînd data de 1282 și povestiri biblice în versuri persane (cu caractere ebraice) de Molah Șahin.

Filologie. În această secție merită să fie menționat un exemplar al lui Abu Al Valid *Kitar al Ușul* (provenit din Iemen), câteva exemplare din lucrarea lui Natan ben Jehiel *Sefer ha Aruk*, două exemplare din *Mahberet* de Menahem ben Saruk (1031—1189) și *Mușatamil* al gramaticului carait Abu al Faraj Harun.

În secția matematică, astronomie și medicină există o serie de manuscrise care prezintă interes pentru specialiștii în domeniile respective. Merită menționate diferite lucrări de astronomie și un calendar persan (cu caractere ebraice).

În muzeu se află 30 hărți, executate în secolele XII—XIII.

Colecția de cărți ebraice tipărite, aflată în British Museum cuprinde Biblii, comentarii la Biblie, Talmuduri, comentarii la Talmud, codice de legi, cărți de gramatică și dicționare, volume de poezie și critică. Un mare număr dintre ele sînt în idiş și în ebraica modernă, de asemenea traduceri ebraice din operele lui Shakespeare, Milton, Schiller, Lessing. În 1753, cînd muzeul și-a deschis porțile pentru public, singura carte ebraică din colecție era ediția princeps a Talmudului. În același an, însă, Solomon de Costa a donat muzeului — după cum am arătat — o colecție, cuprinzînd unele din cele mai valoroase opere ale literaturii rabinice. În prefața catalogului publicat de Zedner în anul 1867, acesta arată că în următorii 89 de ani, numărul cărților ebraice a crescut la 600. Dar marea importanță a bibliotecii ebraice datează din anul 1848, cînd prin achiziționarea celebrilor colecții a lui H.-J. Michael din Hamburg i s-au adăugat 4.422 de lucrări valoroase. Biblioteca s-a îmbogățit din nou, prin obținerea unor cărți din colecția lui Joseph Almanzi.

Din catalogul publicat de Zedner reiese că pînă la acea dată (1867) secția de cărți ebraice cuprindea: 65 de cărți tipărite în secolul al XV-lea; 237 de cărți tipărite între 1500—1540; 32 de cărți tipărite între anii 1480—1540; 38 de cărți din care nu se cunoșc că ar exista decât un singur exemplar sau cel mult două.

În secția de antichități se află și obiecte de ritual mozaic precum și o interesantă colecție de monede vechi evreiești.

LAG BAOMER

(Urmare din pag. 1-a)

dușmanului; ea îl crede căzută în prețuia prăbușirii ultimei sale cetăți. În urma mîscăturii unui șarpe.

O groaznică prigoană — care întrece în intensitate tot ce a fost pînă atunci cunoscut în mult încercata Iudee — încornează succesul legiunilor Romei. Adrian — conținînd tradiția lui Antiohus Epiphanes — interzice cu strășnicie orice manifestare de viață religioasă evreiască: respectarea Sabatului, studiarea Torei, circumciderea copiilor erau pedepsite cu moarte. Akiva însă nu se lasă intimidat de legile sclerale ale ocîrmuirii. Împreună cu ceilalți supraviețuitori ai răscoalei, el continuă să propage printr-discipolii săi Tora, știind bine că-și periclitează viața. Fu prins și jupuit de viu. Discipolii și colegii lui fură de asemenea prinși și omorîți în chlnuri înfiorătoare. Nimic însă nu putu să înfrîngă dorința de viață a poporului de două ori distrus. Dispozițiile draconice ale lui Adrian căzură odată cu moartea lui, Antoniu Pius lăsînd evreilor libertate religioasă.

Acestea sînt faptele.

Șapte săptămîni de doliu sînt menite să evocă războiul disperat al trupelor lui Bar Kohba împotriva asupririi: ele echivalează cu perioada luptelor împotriva lui Severus, lupte nefericite care au dus la pierderea întregului teritoriu cucerit și la retragerea lui Bar Kohba la Beit Tar. Soldații lui Bar Kohba sînt cei 24.000 de discipoli ai lui rabi Akiva care au pierit în decurs de numai șapte săptămîni, secerări de misterioasă „Askara”. Lag Baomer, ziua de 18 Iiar pare să fi fost ziua revocării dispozițiilor lui Adrian, ziua eliberării Iudeei de spaima asupririi și a reînceperii vieții religioase evreiești, ziua în care a încetat „epidemia” care făcea ravagii în rîndurile tinerilor discipoli ai lui Akiva.

Este cea mai modestă sărbătoare a calendarului nostru.

VAST PROGRAM DE CONSTRUCȚII SANITARE

La București a început construcția celui mai mare complex clinic spitalicesc din țară. Clădirea, cu 17 niveluri, va adăposti 11 clinici specializate, fiecare dispunînd de cîte 135 paturi de spital. La etajele de jos sînt prevăzute serviciile funcționale. Alături de corpul central se construiește un complex de clădiri, cu 4 niveluri, în care vor funcționa secțiile de diagnostic și tratamente, un amfiteatru de 300 locuri, sălile de seminarii și demonstrații (complexul va servi și ca bază de învățămînt), o policlinică de mare capacitate, putînd asigura zilnic peste 1.700 consultații.

Pe agenda actualului cincinal sînt prevăzute numeroase alte edificii spitalicești. În București mai sînt în construcție încă 3 spitale clinice. În țară se mai înalță un mare spital clinic la Timișoara, de 716 paturi, și unul de neurologie și neurochirurgie la Iași, de 350 paturi. De asemenea, sînt în curs de realizare 17 spitale județene.

Din construcțiile spitalicești ridicate în ultimii ani, au intrat în funcțiune pînă acum spitalele din Slatina, Miercurea-Ciuc, Alexandria, Galați, Baia Mare, Caransebeș. În acest an urmează să intre în funcțiune spitalele din Vaslui, Rm. Vilcea, Focșani, spitalul „23 August” din București — fiecare cu cîte 700 paturi; centrul de recuperare auditivă din Capitală, spitalul de cronici Berceni, spitalul clinic de neurologie și neurochirurgie din Iași, însumînd circa 4.000 de paturi. Construcțiile spitalicești ale actualului cincinal însumează 23.000 de paturi.

În anii imediat următori vor intra în funcțiune și un număr de policlinici de mare capacitate: la Mediaș, Arad, Botoșani, Deva, Caracal, Carei, Miercurea Ciuc, Rm. Sărat, Oltenița și alte centre muncitorești.

„MADE IN ROMANIA”

La New-York s-a deschis Expoziția internațională a automobilului, la care participă, cu peste 100 de modele, numeroase țări producătoare de autovehicule. Pe unul din podiumurile din marea sală a expoziției se află autovehicolul „ARO-M-461” cu inscripția „Made in Romania”.

Autovehicolul se află în S.U.A. pentru a fi supus unor teste privind securitatea circulației și controlul poluării, înainte de a primi cale liberă de export pe piața americană. În testele de pînă acum, autovehicolul românesc a obținut calificative înalte, bucurîndu-se de aprecieri pozitive.

MOBILA ROMÂNEASCĂ LA ROTTERDAM

Expoziția de bunuri de consum și mobilă, deschisă cu prilejul „Săptămîinii românești” la Rotterdam, s-a bucurat de un larg interes din partea specialiștilor, a publicului și a presei olandeze. „De Telegraph”, unul dintre cele mai mari cotidiane olandeze, menționează că în cadrul expoziției au fost prezentate o varietate bogată de mobilier, textile, confecții, alte produse românești frumoase și de bun gust.

BARAȘUM '72 ÎN TURNEU

Teatrul Evreiesc de Stat întreprinde tradiționalul său turneu de primăvară prin țară, cu spectacolul muzical BARAȘUM '72 de Israil Bercovici.

Acest spectacol înfrunste cîntece și scheciuri umoristice pe teme folclorice și de actualitate, evocînd totodată momente dramatice din istoria teatrului evreiesc din București din timpul celui de-al doilea război mondial. Spectacolul este susținut de întregul colectiv artistic al teatrului, care evoluează în costume și decorurile create de Diana Ioan Popov.

Muzica este semnată de Haim Schwartzman, artist emerit și Eugen Koffler.

Turneul se va desfășura după următorul itinerar:

miercuri 10 mai — Brăila; joi 11 — Galați; vineri 12 — Tecuci; sîmbătă 13 — Birlad; duminică 14 — Vaslui; luni 15 — Iași; marți 16 — Dorohoi; miercuri 17 — Botoșani; joi 18 — Rădăuți; vineri 19 — Suceava; sîmbătă 20 — Fălticeni; luni 22 — Roman; marți 23 — Piatra Neamț; miercuri 24 — Bacău; joi 25 — Focșani; vineri 26 — Ploiești; duminică 28 — Brașov; luni 29 — Cluj; marți 30 — Tg. Mureș; miercuri 31 — Baia Mare; joi 1 iunie — Satu Mare; sîmbătă 3 — Oradea; duminică 4 — Arad; marți 6 — Timișoara.

meridiane

480 de ani de la exodul din Spania

Anul acesta se împlinesc 480 de ani de la exodul evreilor din Spania, capitol dureros din istoria poporului nostru. Decretul monarhilor catolici Ferdinand și Isabella a pus obște evrească din această țară în fața unei tragice alternative: convertire la catolicism sau exil. Imensă majoritate a evreilor a ales, cu inima strânsă de durere, exilul. În acest fel, o comunitate cu o tradiție multiseclară a încetat să existe.

Evreii se aflau în Spania din timpuri străvechi. Unii fuseseră aduși ca prizonieri de către împărații Vespasian și mai ales de Hadrian, care era de origine spaniolă: alții veniseră ca oameni liberi, în căutarea unui refugiu, după desființarea statului lor. Cea mai veche piatră funerară evrească din Spania a fost găsită la Adra și datează din secolul al III-lea.

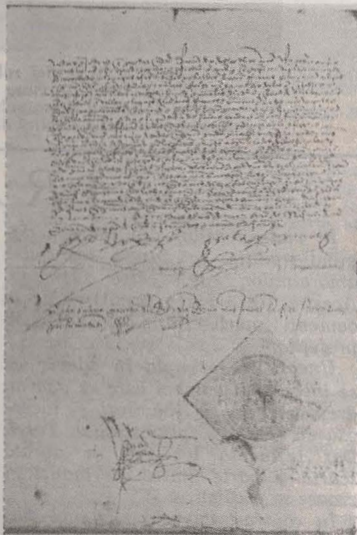
La început, evreii s-au bucurat de condiții de egalitate cu ceilalți locuitori. Primele legi discriminatorii au fost emise de către regele vizigot Recared, după convertirea acestuia la catolicism, și de urmașul său Sisebut. Acesta a pus pentru prima dată pe evrei în fața alternativei, fie să părăsească regatul vizigot, fie să se convertească. Mulți au plecat iar unii s-au convertit în acele zile. Această s-a înfăptuit pe la sfârșitul secolului al VI-lea.

La începutul secolului al XV-lea a survenit un nou val de convertiri silite. O activitate intensă în acest domeniu au desfășurat călugării Vicente Ferrer și Alfonso de Spina. Numărul evreilor convertiți în această perioadă este controversat. După unele surse istorice, Ferrer singur a reușit să convertească 35.000 de evrei. Din acel moment problema principală a comunității evreiești din Spania era aceea a relațiilor dintre convertiți, denumiți „marani” și membrii familiilor lor rămași la vechea credință. Mulți dintre marani pătrunseră prin căsătorie în familiile de nobili spanioli ocupând treptat poziții importante, ceea ce dădu naștere la invidii și resentimente. Biserica și nobilii susțineau că maranii constituiau în noua lor credință o grupare închisă, așa cum au fost și în vechea lor credință.

Când monarhii catolici Isabella și Ferdinand se urcară pe tronul Spaniei, una din primele măsuri pe care le-au adoptat a fost de a sepana pe marani de vechii lor coreligionari. Aceasta era de altfel și grija principală a inchiiziției. Deși cei doi monarhi erau înconjurați de marani, printre care Pedro de Caballeria și Luis de Santangel, ei continuau a promova o politică de intoleranță față de evrei, convertiți sau nu. La insistențele lor, Papa Inocențiu al VIII-lea emise o bulă, prin care toți principii erau îndemnați să predea inchiiziției spaniole pe maranii ce aflaseră refugiu în țările lor.

Căderea Granadei și prin aceasta înălturarea pericolului maur a făcut pe monarhii catolici să nu mai aibă ezitări și să semneze decretul de expulzare a evreilor (la 31 martie 1492). Decretul ordona ca orice evreu sau evreică, indiferent de vîrstă, să părăsească Spania pînă la sfîrșitul lunii iulie sau să se convertească. Se spune că Don Isaac Abrabanel a intervenit pentru revocarea edictului și că Ferdinand a fost chiar înclinat s-o facă, dar în cele din urmă, sub influența lui Torquemada, marele inchiizitor, a menținut decretul.

Cîți evrei au părăsit în 1492 Spania? Cifrele sînt controversate. Mariana, în a

Decretul de expulzare din anul 1492, semnat de Ferdinand și Isabella.

sa „Istorie a Spaniei” indică cifra de 800.000; Isidore Loeb, într-un studiu apărut în „Revista de istorie iudaică” (XIV, 162—183) reduce numărul expulzaților la 165.000. Bernaldez susține că în acele zile au părăsit Aragonul și Castilia 160.000 evrei. Abraham Zacuto apreciază numărul celor care s-au refugiat în Portugalia la 120.000.

După Loeb, în anul 1492 se aflau în Spania 235.000 de evrei, care s-au refu-

giat în diferite țări, după cum urmează: În Algeria — 10.000; America — 5.000; Franța și Italia — 12.000; Olanda — 25.000; Maroc — 20.000; Turcia europeană — 90.000; în diferite alte țări — 3.000. Același istoric arată că 20.000 de persoane au murit pe drum. Afară de acestea, 50.000 de convertiți au rămas pe loc. Aceste cifre indicate de Loeb par să fie minime; după unii istorici cifra de 200.000 pare mai probabilă.

În perioada dintre 31 martie și sfîrșitul lunii iulie, termenul de grație, în porturile Cartagena, Valencia și Barcelona se adunase o întregă flotilă cu misiunea să-i transporte pe cei ce aleseră exilul. Aceștia au înfrîmpinat mari dificultăți, fiind împiedicați în multe locuri să debarce din cauza unor epidemii ivite pe corăbiile lor. La Fez, maranii au refuzat să-i primească, așa că sărmanii exilați au fost obligați să debarce pe țărm pustiu, unde mulți au murit de foame și sete, iar o parte s-a întors disperată, în Spania, convertindu-se. Nouă corăbii tixite au sosit la Neapole. La Genova li s-a permis să debarce cu condiția de a se converti. Cei care au reușit să ajungă în Turcia au avut o soartă mai bună.

De la această dată a expulzării, istoria evreilor din Spania este istoria maranilor, al căror număr a crescut, după cum s-a văzut, numai în perioada expulzării, cu 50.000. Când Spania a cucerit Lumea nouă, pentru a scăpa de inchiiziție, maranii s-au refugiat în număr mare acolo, unde au intrat în contact cu rude rămase credincioase vechii credințe. În noua lor patrie de peste ocean, în Olanda ca și în alte părți, ei reveniră la credința strămoșească.

DJUDEZMO — dialect al sefarzilor din Balcani

După izgonirea evreilor din Spania, o parte a acestora s-a stabilit în Balcani unde s-a amestecat cu evreii aflați aici dinainte. Evreii spanioli, mai numeroși și mai culți, au impus treptat celorlalți limba, obiceiurile și moravurile lor.

În afară de soarta lor comună, grupurile diferite de evrei din Balcani erau legate prin religie, prin modul de viață și normele de comportare dictate de religie. Ei au dezvoltat un dialect nou — djudezmo — vechea limbă castiliană modificată sub influența noului mediu, îmbogățită cu cuvinte noi, provenite din limbile vorbite anterior de diferitele grupuri de evrei. Acest dialect cuprinde un mare număr de cuvinte ebraice și cuvinte turcești, pe atunci limba oficială în Peninsula Balcanică.

Cuvintele ebraice sînt legate de viața religioasă, exprimînd nume de luni, de cărți, obiecte de cult, rugăciuni etc. Deși dialectul djudezmo cuprinde doar 500 cuvinte ebraice și mai mult decît de trei ori pe atît cuvinte turcești, totuși, cuvintele ebraice i-au dat un anumit colorit specific, deoarece ele au pătruns în numeroase expresii și zicători create de popor.

O influență puternică asupra dialectului djudezmo au avut-o și împrejurările în care aceasta s-a format și anume în perioada de declin a Imperiului otoman, care a influențat negativ viața economică și culturală a populației din Balcani, inclusiv a evreilor aflați aici. Problemele de

viață se axau în jurul dificultăților de a-și câștiga pînnea zilnică și speranței că Dumnezeu le va ușura greutățile vieții. În predicile lor, rabinii foloseau cuvinte ebraice pentru exprimarea unor noțiuni abstracte și citeodată chiar expresii întregi, legate de modul de viață iudaic. În acest fel în limbajul vorbit au intrat cuvinte ca: *fedaka* — pomana; *hova* — obligație; *hohma* — înțelepciune; *mazel* — fericire.

Foarte multe cuvinte ebraice au intrat în expresii și zicători populare. Astfel, cuvîntul *amotsi* din rugăciunea pentru binecuvîntarea pînii este folosit ca substantiv comun și exprîmă în djudezmo nemulțumirea față de o anumită cantitate: „*Esto no pasa ni por amotsi*”, adică e cu totul insuficient. Cuvîntul *avtaha* = speranță a intrat în expresia „*No ay avtaha*” — nu e nici o speranță. Cuvîntul *galut* = exil este folosit la figurat în sens de lipsă, dificultate, de pildă: „*El galut de la agua no est coza de tragar*”, — lipsa de apă nu poate fi suportată; *Ganav* = hoț: „*El dito es ganav*”, — acest om e un hoț. *Mispaha* = familie, a intrat în expresia: „*Mispaha de savios*” = familie de erudiți.

Dialectul djudezmo s-a mai îmbogățit prin adăugarea unor prefixe și sufixe spaniole și turcești la rădăcina unor cuvinte ebraice. Există și cazuri inverse, cînd cuvintele castilane și turcești au căpătat un sens nou, adăugîndu-li-se termenații ebraice ca *haganant*, *castranut* etc.

Sulurile Torei din Strasburg

La Strasburg, pe strada care poartă numele marelui rabin Hirschler se află noua sinagogă — Synagogue de la Paix — construită în locul vechii sinagogi distruse de naziști. Credincioșii acestui sfînt lăcaș știu să povestească un episod impresionant petrecut în anii întunecați ai ocupației.

Într-una din zile, pe la începutul deceniului al patrulea, cînd în toată Europa bîntuia spectrul naziștilor, arhiepiscopul catolic din Strasburg telefonă rabinului spunîndu-i să se prezinte fără întîrziere la arhiepiscopie. De ce? întrebă rabinul. Arhiepiscopul răspunde cu severitate: „Cînd îți spun să vii în asemenea timpuri, trebuie să vii și nu să întrebîi”.

Rabinul nu mai întrebă nimic. Plecă imediat și fu introdus în biroul arhiepiscopului. Înaltul prelat îl salută cu cordialitate și îi vorbi binevoitor. „La telefon am fost nevoit să folosesc tonul pe care l-am folosit pentru că naziștii ar fi putut intercepta convorbirea noastră. Trupele dușmane se apropie cu rapiditate și în curînd vor cîntropi Strasburgul. Odată naziștii aici, nici sinagoga, nici sulurile sfînte nu vor fi în siguranță. Vă rog trimiteți-le aici și eu le voi păstra pînă ce naziștii vor pleca — căci de plecat, vor pleca”.

În orele întunecate ale nopții sulurile sfînte au fost duse la catedrală și predate arhiepiscopului. Ele dispărură imediat și nu se mai auzi nimic despre ele mult timp.

Sosi și ziua cînd naziștii au fost izgoniți din Strasburg. În acea zi, arhiepiscopul în persoană aduse sulurile înapoi și le predă evreilor din Strasburg. Sinagoga nu mai era. Fusesse distrusă de naziști. Nici rabinul nu mai era în viață. Fusesse omorît de naziști. Dar pe locul vechii sinagogi din *Strada marele rabin Hirschler* fu construită una nouă — Sinagoga păcii.

„Citeodată, — își încheie povestitorul relatarea — mi se pare că marele rabin Hirschler știe că sinagoga a fost reconstruită. Citeodată mi se pare că el știe că sulurile au fost aduse înapoi. Iar gestul episcopului mi se pare o expresie a legăturilor sincere dintre oameni, indiferent de credința lor, pe care nici persecuțiile, nici crimele nu le pot distruge”.

NOI DISTINCȚII ACORDATE FILMULUI „FINZI CONTINI”

Cel mai prestigios premiu american, în afară de Oscar, „Joseph Burstyn Award” a fost conferit producătorilor Arthur Cohn și Gianni Hecht pentru filmul „Grădinile lui Finzi Contini” despre suferințele unei familii de evrei din Italia, în cursul celui de-al doilea război mondial, după ocuparea țării de către naziști.

Oaspeți al obștei noastre

O delegație a organizației evreiești din S.U.A., „Anti — Difamation League”, formată din d-nii *Arnold Forster* și *Abraham Forman* a vizitat în zilele de 14—17 aprilie 1972, instituțiile Federației Comunităților Evreiești Mozaice și a participat la serviciul divin de Kabbalat-Şabat la templul coral.

În cadrul prediciei tradiționale, Eminentă Sa d. Şef rabin dr. *Moses Rosen* le-a adresat un călduros salut.

Oaspeții au asistat și la un *Oneg Şabat* al cursanților și corului *Talmud Tora*, care a avut loc la restaurantul ritual al Federației, precum și la o reprezentare a Teatrului Evreiesc de Stat.

Împreună cu Eminentă Sa d. Şef rabin, oaspeții au fost primiți în audiență de către d. profesor *D. Dogaru*, președintele Departamentului Cultelor, cu care au avut o cordială întrevvedere.

Eminentă Sa d. Şef rabin dr. *Moses Rosen* roștin u-și alocuțiunea ocazională la masa oferită de Departamentul Cultelor cu prilejul instalării episcopului auxiliar cu drept de succesiune la Episcopia romano-catolică din Alba Iulia, *Iakab Antal*.

O revistă elvețiană despre comunitatea noastră

În revista „Israelitisches Wochenblatt” care apare la Zürich, a apărut recent un reportaj despre comunitățile evreiești din România, semnat de ziaristul *Meir Wagner*, care ne-a vizitat nu de mult.

Autorul își începe reportajul prin a sublinia libertatea religioasă de care se bucură obștea evreiască din România. Mai departe arată că „Federația Comunităților Evreiești din România, care are ca președinte pe dr. *Moses Rosen*, controlează și veghează desfășurarea vieții evreiești în capitală ca și în orașele din provincie.

Vizitând casa comunității din București, renovată recent, am dat, spre marea mea mirare, de un restaurant frumos și modern. La parterul clădirii cu trei etaje, construită din inițiativa Şef rabinului cu ajutorul Joint-ului, se află sala de mese, de 200 locuri. Aici se servește zilnic 800 de mese, din care 100 sînt transportate cu mașina la domiciliul unor coreligionari bătrîni și bolnavi și la cele trei cămine de bătrîni. În același mod sînt organizate restaurante și cantine și în alte orașe unde există comunități evreiești, ca de pildă Iași, Cluj, Timișoara, Galați etc. Asigurarea produselor rituale pentru toate instituțiile evreiești din România este dirijată din București. Conducerea Federației și Consiliul rabinic vizitează de sîrbători centrele evreiești din țară.

Anul acesta, festivitatea de Hanuca a început în marea sinagogă bucureșteană, templul coral, cu o participare de 1500 persoane. Serbarea a fost condusă de Şef rabinul *Rosen* și de rabinul *Marilus*. În cursul săptămînii de Hanuca, festivitățile au continuat în orașele Bacău, Arad, Timișoara, Galați etc.

Puncte culminante ale activității religioase evreiești sînt mesele festive de vineri seara, care se organizează de două ori pe lună. Ele au mare succes. Am văzut 150 de băieți și fete care urmăreau cu interes și participau la ceremonialul de Şabat. După serviciul divin de la templul coral, care se celebrează și în alte 18 sinagogi din București, Şef rabinul a deschis *Oneg-Şabat-ul* cu tradiționalul *kiduş*. În cursul mesei, toată lumea a intonat cîntece de Şabat și cîntece evreiești, sub conducerea dirijorului Teatrului evreiesc de stat. Au urmat expuneri despre Tora ale Şef rabinului și ale cursanților de la Talmud-Tora, care au citit și texte redactate de ei în ivrit.

Un loc important în viața populației evreiești ocupă revista comunității, redactată de V. Rusu, care conduce și biblioteca publică evreiască din București. În revistă apar articole în limbile română, idiş și ebraică.

TEATRUL EVREIESC DE STAT DIN BUCUREȘTI

Momente agreabile ale vizitei în capitala României oferă Teatrul evreiesc de stat. Această instituție este subvenționată de statul român. Teatrul are un repertoriu bogat de piese actuale și tradiționale. Noi am asistat la piesa „Două nunți și un divorț”. Prezentarea și interpretarea

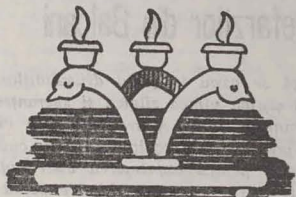
au fost excepționale. Pentru a permite și neevreilor să înțeleagă piesa, există instalații de traducere simultană în română și franceză. Ansamblul Teatrului evreiesc întreprinde adesea turnee în țară și străinătate; acum cîțiva ani a fost în Israel.

CENTRE EVREIEȘTI ÎN PROVINCIE

În afară de București există și alte centre în care se desfășoară o viață activă evreiască. Să amintim de pildă orașul Iași, cunoscut și în occident, mai ales datorită celebrului cîntec evreiesc „*Jassy, main ștețele Iassy*”.

Alt vestigiu al istoriei evreilor din România este sinagoga din Piatra Neamț, cea mai veche din țară, construită în anul 1551 și sfințită de Baal-Şem-Tov, întemeietorul hasidismului. O parte a mobilierului inițial s-a păstrat pînă azi. În chivotul și un jeț de onoare, care se numește jețul lui Baal-Şem-Tov. Această sinagogă a fost declarată monument istoric.

Vizita mea în România mi-a permis să-mi fac o părere despre viața evreiască din țară. A fost un eveniment în viața mea să întîlnesc cameni cu conștiință evreiască care trăiesc în deplină libertate religioasă, bucurîndu-se totodată de toate drepturile în Republica Socialistă România”.

CRONICA OBȘTEI BUCUREȘTENE

CĂSĂTORII

În seara zilei de 13 aprilie a.c. la templul coral a fost oficiată căsătoria d-lui *Fredi Baraf* cu d-ra *Frederica Fruchter*.

DECESE

În pericada 1—25 aprilie a.c. la cimitirele Comunității evreilor mozaică din București au fost înmormîntați:

Moritz Rosenstein, 72 ani, cu ultimul domiciliu în str. Lipscani 94; *Avtam Melamet*, 72 ani, Calea Victoriei 112; *David Gruenberg*, 74 ani, str. Matei Voievod 98; *Leo Fuhrman* (70), str. Apollodor 23; *Clara Hutman* (62), str. Edgar Quinet 3; *Max Gruszka* (79), str. A. Goldfaden 26; *Maria Sandu* (81), str. ing. Cotescu 9; *David Ilovici* (80), str. Sopotul Fintinilor 5; *Adrian Isac Gartenberg* (3), Buzău; *Haia Gutman* (84), str. Sf. Apostoli 60; *Leon Solomon* (70), str. Moise Nicoară 38 b; *Rosinethe Tibera* (55), str. Udricani 4; *Dvoira Zissu* (82), Calea Văcărești 156; *Beatrice Munteanu* (60), str. Costache Negri 15; *Zigu Cotter* (46), str.

În viața evreilor din Babilon domina tradiția ce fusese transmisă amorașilor de către tanaîmi. Aceștia din urmă o primiseră de la oamenii marii Adunări, învățăceii profeților.

Uneori se întimpla în adevăr că se iveau unii oameni care se dădeau drept profeți și izbăvitori și încercau să schimbe prescripțiile Torei. Dar influența lor era de durată scurtă și parte dintre cei induși în eroare se pocăiau.

În contrast cu cele de mai sus, mișcarea caraiților a dus la o sciziune în iudaism. Această mișcare s-a ridicat împotriva învățăturii orale și împotriva tradiției înțelepților. Ea a subminat influența înțelepților generației respective și a dus la o sciziune în sinul lui Israel.

Cuvîntul cititorilor

Dl. B. Cohen din Montreal (Canada) a adresat redacției o scrisoare în care spune:

„În să vă spun cît de mindri sîntem de fiecare dată cînd citim excelenta Dv. revistă. Munca pe care o faceți ridică revista la un înalt nivel jurnalistic și literar. Ea reflectă activitatea Comunității evreilor din România și libertatea religioasă de care vă bucurați.

Revista trece din mină în mină și e citită de un mare număr de prieteni”.

Mavrogheni 8; dr. ing. *Isac Sufer* (67); str. Medeleni 7; *Cornelia Lazarovici* (63), Splaiul Independenței 71; *Zissu Brioll* (83), str. 11 Iunie 75; *Miriam Sapira* (96), căminul Bradului 11; *Emil Goldenstein* (58), șoseaua Colentina 166.

Grauenfels Alfred (73) bd. Alex. Ioan Cuza 30; *Manasch Daniil Barbu* (78) str. Maior I. Racoteanu 41; *Calmis Eti* (84) str. Vlaicu Vodă 14; *Goldfeider Sara* (71) str. Ghirlandei 9; *Tau Tîrel* (74) str. Călușei 12; *Vaisman Roza* (61) str. Logof. Nestor 21; *Herscovici Estera* (78) str. Olimpului 38 A; *Grîn Janeta* (80) str. Vultur 10; *Grabscheid Marcus* (67) str. Sihleanu 3; *Cruparu Ilie Cohn* (85) str. Sirenelor 42; *Leobel Leopold* (69) Str. Olteni 38; *Helenbrand Liza* (80) str. Spătarului 36; *Rehman Moritz* (72) str. Dionisie Lupu 51; *Ester Rebecca Bercu* (92) str. Vigilenței 8; *Sfarti Ițic* str. L. Pătrășcanu 4; *Dascăl Froim* (87) bd. Coșbuc 100; *Mohnblatt Lupu* (82) str. Căp. Ion Vasilescu 5; *Nasicovski Rosa* (65) str. Sfinților 1; *Magder Benjamin* (82) str. Levănțichii 9; *Barad Mozes* (67) bd. N. Bălcescu 52; *Gherebaba Elena* (66) bd. 1848 nr. 6; *Copel Iacob* (70) Căminul Bradului nr. 6; *Roșu Moise* (62) bd. Leontin Sălăjan.

CARAIȚII

În fruntea mișcării caraitice a stat *Anan*, din familia exilarului. *Anan* dorise să fie proclamat el însuși exilarh, dar conducătorii școlilor superioare religioase, îndoiindu-se de intențiile și credința sa, i s-au opus alegînd pe fratele său.

De atunci *Anan* a început să lupte împotriva gaonimilor și tradiției talmudice, contestînd adevărul învățăturii orale.

BRIT IVRIT OLAMIT

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

Ing. SANDU HABER

S-a stins recent din viață inginerul *SANDU HABER*, fost președinte al templului coral din București. De funcția a activat multe decenii pentru binele obștii evreiești, a fost respectat și iubit pentru distinsale sale calități sufletești și pentru devotamentul și dragostea ce le-a dedicat lăcașului sfînt.

La Hascara de Șeloșim, serviciul religios de la templul coral închinat memoriei sale, Eminentă Sa d. Şef rabin dr. *Moses Rosen* a rostit elogiul funebru al decedatului.

Fie-i amintirea binecuvîntată!

Cinstirea memoriei rabinului LEO FRIEDMAN

Duminică 16 aprilie 1972, la cimitirul din Constanța, a avut loc inaugurarea monumentului ridicat pe mormîntul regretatului rabin *LEON FRIEDMAN*, de la a cărui moarte s-a scurs un an.

Un mare număr de rude și cunoscuți au participat la această solemnitate, ținînd prin aceasta să aducă cinstirea memoriei răposatului, care timp de peste 25 ani a păstori creștințioșii evrei din Constanța.

Serviciul religios a fost oficiat de cantorul *A. Jucovski* din București.

Comunitatea evreilor mozaică din Bacău anunță cu regret încetarea din viață a

Av. LUPU HAIFLER

fost timp de aproape 20 de ani consilier juridic onorific al comunității noastre.

Îi vom păstra neștearsă amintirea.

Îndurerată, familia anunță încetarea din viață a celei ce a fost

ELLA SCHERZER
(Adela Lozneanu)

timp de aproape 40 de ani învățătoare și directoare a școlii comunității evreiești din Fălcișeni.

Înmormîntarea a avut loc la Fălcișeni, la 31 martie a.c.

Familia, nenumărând ei elevi, prietenii îi vor păstra o amintire neștearsă.

FILE DIN TRECUT

Starostele Pilat

Despre numele și personalitatea starostelui Pilat s-au emis diferite păreri. Astfel, după un istoric al evreilor din România, ar fi vorba de un anume Pelet „al cărui fiu, Iuda, a lăsat o casă obștii (evreiești) din București, la începutul secolului al XIX-lea” și că „forma Pilat s-ar explica printr-o reminiscență evanghelică”.

În legătură cu numele Pelet am găsit și noi o informație interesantă în „Istoria Bucureștilor” de Ionescu Gion: „După pacea de la Cuciuc-Cainargi, când se spera într-o îndungă liniște, se stabiliseră la București case de comerț, filiale din Rusia și din Germania. Ele ne sînt certificate de documente ale consulului francez. La 1796 se stabilește în București și o filială a firmei Pellet & C-nie din Adrianopol; e primul magazin francez de felul căruia s-au perindat altele și altele pe podul Mogoșoaii (Calea Victoriei)”.

După părerea noastră, numele de Pelet nu are nici o legătură cu starostele nostru. O informație prețioasă în legătură cu acest nume găsim într-o catagrafie din 1774 al ținutului Neamț, care înregistrează în satul Birgăoani printre birnici un evreu cu numele de Pilat. (Arh. Stat Iași. Catagrafia ținutului Neamț). Acest Pilat avea ca ocupație, pe lângă comerț și fabricarea rachiului.

Mărturiile de mai sus ne dau informații reale despre viața și activitatea starostelui Pilat.

Astfel, un zapis din anul 1753, purtînd semnăturile ebraice ale lui Avram Pilat și a fiicei sale, ne oferă date interesante despre acela care a fost negustor și povarnagiu precum și în două rânduri conducătorul laic al comunității din capitala Țării Românești. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Documentul ne informează că Pilat, staroste de evrei din București, vinde vecinului său Scarlat „biv vel sățrar din Buzău”, povarnă pe care o avea în mahalaua Brizoiianului, fost cartier evreiesc în capitală, cam pe locul unde se află acum Cișmigiu, cu toate „nameștiile” ei (construcții provizorii) și locul, pentru 270 de taleri.”

De asemenea, din document mai aflăm că Ion Constantin Racoviță voievod (1753—1756, 1763—1764) dăduse, pe de altă parte, un hrisov prin care peșnita ca „toate poverile” evreilor (a căror activitate a fost întreruptă cu un an în urmă, din lipsă de cereale) să lucreze din nou.

Data fiind importanța documentului pentru cunoașterea activității evreilor din București din acea perioadă, precum și al amănuntelor pe care le conține, îl reproducem aici:

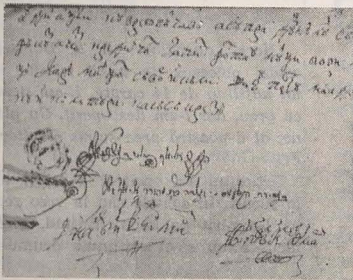
24 octombrie 1753

Nr. 16

Adecă eu Pilat staroste de evrei din București adeverez cu acest al meu credincios zapis la mina dumneului Scarlat bil vel sățrar) ot Buzău precum să-s știe că avînd cu o povarnă aice în București în mahalaua Brizoiianului alături cu casa dumneului pe locul meu, care loc l-am cumpărat de la Neculai Stegariul precum ade(ve)rează zapisul lui de vinzare, care zapis l-am dat la mina dumneului și avînd multă pricină între noi, poporindu-mă în zilele lui Matei Vodă ca să nu lucrez horilcă la povarnă, iar acum, în zilele mării sale domnului nostru Ion Constantin Racoviță voevod, milostivindu-să măria sa, mi-au dat ca să lucrez, precum și ceilalți evrei pe la toate poverile, făcîndu-ne și hrisov. Deci vîndînd dumneului o putoare ca aceea și nesuferindu-o fiind poroncă mării sale ca să ne așazăm între noi dinaintea dumneului vil agă, ne-am așăzat între noi și i-am vindut această povarnă cu toate nemestiile ei și cu locul drept (t)al(eri) 270 adică două suteșaptezeci mi-au dat toți banii deplin în mina mea să aibă dum(nealui) a stăpîni cu bună pace de acum înainte în veci de către mine și de către tot neamul meu. Iar cine să va scula din evrei sau din alții cu vreo gileacă asupra dumneului sînt bun eu a răspunde. Și cînd s-au făcut acest credincios zapis fost-au mulți boeri martori vrednici de credință care mai gîos să vor iscăli. Și eu pentru mai adevărată credință am întărit cu iscălitura ca să să crează.”

(Arh. St. București; Banu Manta 1866 Dosar 10, fila 6).

Activitatea economică a lui Avram Pilat s-a desfășurat de-a lungul a peste patru decenii ca negustor și povarnagiu, apărînd în documente între anii 1753—1792. La 1767 este embaticar (chirias) al bisericii Domnița Bălașa, ocupînd în strada Patriei, pe porțiunea tăiată astăzi de ma-

Zapisul din anul 1753 cu semnătura starostelui Pilat.

gistrala Nord-Sud: „1 pivniță de piatră cu o casă (i cu o cămară) la Poarta domnească de jos, o prăvălie băcănie, tam o casă ce șade Pilat Ovreiul. Locul mănăstirii”.

Aceleași case le-a ocupat și mai tirziu. Îl găsim astfel în documentele bisericii în anii 1774—1775 plătiind chirie 25 taleri pe an. Pentru anul 1778 nu se menționează chiria. La 1786 plătește 20 taleri pe an, iar pentru anii 1791—1792 plătea aceeași chirie.

Pentru a-și putea exercita comerțul în condițiuni optime, Pilat a făcut îmbunătățiri importante caselor ocupate de dînsul pînă la adînci bătrînețe. Se pare că Pilat a murit în jurul anului 1800, bînaele trecînd după aceasta în minile altor embaticari.

O cercetare efectuată în anul 1822 de către „Departamentul de opt” în pricina dintre Gheorghe Croitorul, serdarul Răducan Poenarul și Biserica Domnița Bălașa, pentru stăpînirea unor prăvălii din ulița Răhtivanului (str. Patria), ne aduce amănunt prețios din ultima perioadă a vieții lui Pilat. Iată un fragment din concluziile cercetării:

„mpotrivă răspunsu dumneului sârdar, că acea gaură din zidul pivniții lui Radivoie n-au fost girlic vechiu, făcut de la zidirea pivniții, ci un Pilat, starostea de Ovrei, cel mai dinaintea dumneului stăpînitor al prăvălii sale, luînd de la Mitropolie, cu chirie, din trupul pivniții lui Radivoie, ca un stînjîn și jumătate, au spart fundul zidului pivniții, de au făcut gaură, să intre în pivniță și au și despărțit cu zid, pînă la o magazie; și el au făcut și acel egretiu girlic, cu doaoă ziduri pînă de laturi, i cu treptele ce se vîd și cu învîlîs deasupra, rezimat în ceracîrul ce se vede scobit în zidul pivniții. Care magazie au stăpînit-o și dumneului sârdar, după ce au cumpărat prăvălia lui Pilat, cîțiva ani; iar de sînt ca vreo 14 ani, au lăsat-o iarăși pînă sama Mitropoliei, nefîndu-i trebuincioasă, și așa s-au părăsit și s-au astupat cu pămînt”.

(O sută de ani de la înființarea Așezămintelor Brîncovenesti 1838—1938. I. publicate de Emil Virtosu și Ion Virtosu, București 1938, pag. IX, 118, 126, 142, 148, 174, 175).

În afară de comerțul cu băcănie și băuturi îl găsim pe Pilat după cum am văzut în zapisul de mai sus, proprietar de povarnă, pria ani 1750.

Pînă în penultimul deceniu din secolul XVIII-lea, nu-l mai înfălmăm ca povarnagiu. Cred însă că între timp a mai avut și alte asemenea întreprinderi dar despre acestea încă nu avem informații. Despre o povarnă pe care Pilat a avut-o în jurul anului 1790, avem următoarea mărturie competentă:

Istoricul Ureche vorbind despre „fabricațiunea spiritoaselor din grîne și porumburi” care era foarte răspîndită spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea arăta:

„După raportul d-lui vel Vist. pentru cei ce li s-au luat bucate în vîneria credincioșilor oștri și li s-au dat chitanți cum și pentru două chitanțe ale magazionerilor și a d-lui vel agă ce s-au luat bucate dela Ionită Nicola șalvargiu, i Dragomir i Tudorache și Pilat ovreiul, de aici din București, care nici în catastrău ce au dat magazierii nu se găseasc trecute, că de unde este porunca a li se plătiîndă își cer împlinirea dreptului lor, s-au dat răspuns la d-lui vel Vist. că pentru acele chitanțe va trece Divanul teoria pricinii, iar pentru plată, după cum și d-lui găsește cu cale să fie îngăduitori pînă se va încheia socotelițele județelor. 1790, Februarie 18” (Urechi, V.A. „Istoria Românilor”, Vol. III, București 1892, pag. 390—394.)

Ca staroste îl găsim pe Pilat, pentru prima oară, după cum am văzut mai sus, la 1753.

Nu avem hrisovul prin care s-a făcut

numirea aceasta dar e vădit că Voievodul Constantin Racoviță a semnat acest document la 1753, odată cu acele prin care a permis ca poverile evreilor să-și reînceapă activitatea întreruptă sub Matei Ghica.

Se poate ca această numire să fi fost o compensație pentru faptul că domnitorul îi poruncise lui Pilat să vîndă povarna boierului Scarlat.

În prima domnie a lui Alexandru Ipsilanti (1774—1782) îl găsim pe Pilat pentru a doua oară în demnitatea de staroste al Breslei Ovreiilor și vechil de hahambașa.

Iată și documentul semnat la 1775 de către domnitor:

„Dat-am Domnia Mea această carte lui Pilat, pre care l-am și făcut Domnia Mea staroste de Ovrei, pentru carele vîndînd Domnia Mea la mina lui hrisoave domnești, întru care scrie cum că au avut acest obicei, adică era el împreună cu toți Ovreii aprăși de alte dădăți ce eșiau peste an dela Visterie, fără de numai ruptoarea lor, după cum sunt așezați la Cămara domnească. Pricinile Ovreiilor cele mici le judecă starostea, iar cele mai mari și care nu erau odîhniți pe judecata lui,

mergea la d-l Vel Cămărașul. Starostea și casa lui era apărută de fumărit și de alte rînduiri, vinăriciu, pe drept bucatele lui și 200 stupi de dijmărit aveau a scuti, și cînd stringea mari dădăi dela Ovrei, lua de nume cite bani 30 pentru osteneala lui, și fiind și vechil de hahambașa lua de tot Ovreiul și casnic cite 1 leu pe an și alte venituri ale hahamului, după orînduiala lor. Asemenea să fiină Ovreiilor poverile ce le au avut făcute cu cheltuiala lor în București, pe locu ce li s-a dat de Domnie, și Sinagoga lor. Deci acele mîli și obiceiuri ce le-au avut și dela alți frați Domni, care mai sus arată, m'am milostivit și Domnia Mea de le-am întărit. Pentru care poruncim și vouă tuturor Ovreiilor, să aveți a-l știe de staroste, să-i dați ascultarea ce se cuvine, că așa este porunca Domniei Mele”. (Urechi, V.A. „Istoria Românilor” Vol. II București, (pag. 199—200).

Putem conchide afirmînd cu certitudine că „starostele Pilat” a fost unul din capii obștei evreilor din București în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

MANAȘCU COTTER

RABI SIMON BAR IOHAI

Alături de povestea tragică a luptei și a morții lui Akiva ben Iosef, Lag Baomer ne mai istorisește legenda plină de mister a lui rabi Șimeon Bar Iohai, pretinsul autor al Zoharului. Lag Baomer este „sărbătoarea lui Bar Iohai” sărbătoare prăznuită de secole cu mult fast, în special în comunitățile din Africa și din Orient. E o zi de pelerinaj, de serbări populare exotice, unica în felul lor o sărbătoare a cabaliștilor, unica sărbătoare a lor.

Rabi Șimeon Bar Iohai este într-adevăr cea mai misterioasă figură a literaturii talmudice. Este contemporan cu rabi Aliva și participant activ la tragica răscoală a lui Șimeon Bar Kohba. A fost elev al lui rabi Akiva, deși nu era cu mult mai tînăr decît el. Alături de el și de erudiții generației sale, Șimeon Bar Iohai suportă represiunea cruntă a împăratului Adrian care, după victoria generalului său Severus, caută să nimicească întregul popor evreu din Iudeea. Atunci însă, cînd oștile Romei pun mîna pe rabi Akiva și pe cei nouă colegi ai lui pentru a-i tiră la moarte, rabi Șimeon reușește să scape, ascunzîndu-se din fața lor. Fusesse în prealabil condamnat la moarte pentru atitudinea ostilă pe care o manifestase făcînd, de repetate ori, fața de ochire. Locul pe care îl folosea Șimeon Bar Iohai la început drept ascunziș se dovedi cu timpul a fi nesigur și atunci împreună cu fiul său Elazar, se ascunde într-o peșteră în munți. Peștera era deosebit de adîncă și ascunsă de ochii lumii. Printre-o minune — povestește Talmudul — apără la deschizătura peșterii un izvor și lîngă izvor răsăria doi smochini.

Treisprezece ani stătura în această peșteră, fără să vadă pe cineva, fără să mănînce altceva decît smochine, fără să bea altceva decît apă. În decursul acestor 13 ani se desăvîrșiră în studii mistice, ajungînd pînă la urmă să cunoască toate tainele creației. În tot decursul acestor 13 ani, rabi Șimeon și fiul său stăteau în peșteră goi, ascunși pînă la gît în nisip, îmbrăcîndu-și hainele numai în timp ce-și făceau ruga.

La capătul celor 13 ani, într-o dimineață se treziră auzind o voce care întreba: „Cine merge să-l vestească pe Șimeon că Cezarul a murit?” Rabi Șimeon înțelese că își poate părăsi ascunzișul și ieși împreună cu Elazar în lume.

Rabi Șimeon Bar Iohai găsi țara pustie: Adrian își dusesse planul la bun sfîrșit. Abia de mai rămasă în toată Iudeea ici, colia un știutor de carte. Rabi Șimeon și rabi Elazar reorganizară învățămîntul religios, conducînd ei înșiși o școală în orașul Meron, unde rămăseră de altfel, pînă la sfîrșitul vieții lor. Mormîntul lui rabi Șimeon Bar Iohai și al lui rabi Elazar ben Șimeon există pînă în ziua de azi, conform tradiției, la Meron, lîngă Safed.

Cabaliștii povestesc că în decursul celor 13 ani de izolare, rabi Șimeon și rabi Elazar au atins în studiile lor culmi nebănuite și că o parte a tainelor descoperite de ei în acea peșteră a fost consemnată de ei ulterior în Zohar. Rabi Șimeon Bar Iohai devine astfel părintele spiritual al cabaliștilor. Zoharul apare abia în secolul al XIII-lea și este publicat de rabi Moșe de Leon, autor cabalist și el, care susține că a descoperit textul cu pricina într-o peșteră din Spania. Nenumărate tomuri s-au scris pentru a susține paternitatea lui Șimeon Bar Iohai asupra Zoharului.

Cartea a cucerit fulgerător școlile talmudice spanole și mai tirziu și cele

germane și franceze, ajungînd la un moment dat să fie venerată ca o a doua Biblie. În ceea ce-i privește pe cabaliști — ei nu se îndoiesc deloc că Zoharul îi aparține în întregime lui rabi Șimeon Bar Iohai și că cele mai sfinte taine ale creației și ale forțelor divine sînt ascunse în misterioasele lui tîlmăciri. Cartea este scrisă în limba arameică și este, atît ca stil cît și ca tematică, foarte dificilă. Puțini se descurcă în textele ei. Unele pasaje sînt pur și simplu de nepătruns.

Ziua de Lag Baomer este ziua decedului lui rabi Șimeon Bar Iohai și e dedicată de cabaliști memoriei lui. În fiecare an vin la Meron numeroși pelerini, pentru a petrece ziua de Lag Baomer la mormîntul lui rabi Șimeon și pentru a asista acolo la ceremonia „aprinderilor”.

Pelerinii se adună la Safed unde rămîn pînă în ajun de Lag Baomer și de unde pornesc seara, împreună, cîntînd și dansînd. Copii mici de trei, patru ani sînt aduși special pentru a fi tușiți pentru prima oară pe mormîntul misteriosului sfînt. (Ceremonia tunsului poartă un nume arab „halaca”). Copiașii sînt îmbrăcați în haine de mătase și poartă șapcute de catifea brodate cu aur. În brațele părinților, copiii par coborîți din povestirile celor 1001 de nopți. Sefardimii brodează pe șapcute diverse versete biblice. Pelerinii se instalează în jurul mausoleului și se străduie dîmprejur, cîntînd, cîntînd psalmi sau fragmente din Zohar. Cei din Safed nu vin decît în ultimul moment: cum se lasă seara ei aprind focuri mari pe acoperișurile celor 44 de sinagogi ale lor pînă ce tot orasul pare o mare de flăcări. După aceea vin și ei la Meron.

Pe acoperișul mausoleului care adăpostește osemintele lui rabi Șimeon și al fiului său se află două vase mari de piatră. Acestea sînt umplute cu haine și alte țesături donate de pelerini și se toarnă ulei peste ele. La un moment dat, uleiul este aprins și peste mausoleu se ridică oie stîlpi de foc. Mulțimea intonează imnul zilei de Lag Baomer, dedicat lui rabi Șimeon:

Bar Iohai, Bar Iohai,
Mai mult decît prietenii tăi
Ai fost uns cu balsamul sfînt al fericirii
Bar Iohai.

Cîntecele și dansurile continuă pînă aproape de miezul nopții. Pe la miezul nopții se aprinde o a treia torță, pe mormîntul lui rabi Iohanan cizmăru, care zace în apropiere și care a fost cel mai de seamă discipol al lui rabi Șimeon Bar Iohai. O serie de cîntece cu text arab se cîntă cu această ocazie, dintre care unul este deosebit de iubit de cabaliști.

Pînă se ivesc zorile, nimeni nu părăsește mormîntul. Mîna în mîna, tineri și bătrîni, cunoscuți și străini, pelerinii se învîrtesc dansînd și cîntînd în jurul mausoleului, într-un entuziasm de nedescris. Iar stîlpii de foc alimentați în permanență luminează întreaga regiune, simbolizînd parcă viața eternă a celor care de două milenii zac neînsuflețiți sub lespedea de marmură a mormîntului lor și trăiesc totuși neîntrerupt în sufletul entuziast al urmașilor.

HARALAMB ZÎNCĂ

MINIATURI ANTINAZISTE

PĂȘĂRILE CERULUI

Primăvara, și pe aceste meleaguri, azurul cerului era străbătut de săgeata blindă a cocorilor; iar oamenii se bucurau.

Pe neașteptate, poate odată cu izbucnirea întâiului mugur, se auzea strigătul unui cuc. Copilul care-i auzea chemarea bătea din palme și se bucura de parcă ar fi zărit chipul primăverii.

Privighetoarea poposea și ea pe aceste meleaguri. Ce-i drept, mai târziu, dar poposea. Cîntecul ei binecuvînta întinderile și nopțile liniștite ale acestor meleaguri. Iar îndrăgostiții, oboși de dragoste, se odihneau în iarbă, ascultîndu-i cîntecul.

În zori, ciocirlia zbura și ea pe aceste meleaguri, saluta, în numele omenirii, răsăritul soarelui. Iar oamenii se bucurau, căci păsările cerului se roteau slobode și umpleau văzduhul de graiul anotimpurilor.

Corbul a apărut ceva mai târziu.

O dată cu prima uniformă nazistă.

O dată cu prima comandă nazistă.

O dată cu prima împușcătură nazistă.

ZILELE LUI DUMNEZEU...

Așa, într-o doară, acestui kapo i s-a făcut de joacă. A luat o strachină plină ochi cu supă și a așezat-o în pragul barăcii, iar el, arzînd de nerăbdare să vadă ce o să se întîmple, s-a ascuns după ușă, la pîndă. Un deținut, trecînd pe acolo, a zărit strachina și a încremenit locului. A tras în piept aburul aromat al supei, pe urmă s-a lăsat în genunchi ca în fața unei minuni. A întins minile să apuce strachina, dar, în aceeași clipă, kapoul l-a lovit puternic peste ceafă. Deținutul a căzut cu fața în strachină. A încercat să se ridice, însă kapoul nu l-a lăsat, l-a luat de guler, l-a ridicat în sus cu ușurință, ca apoi să-l bage iar și iar cu fața-n supă. Se juca kapoul, se bucura, ridea în hohote.

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua întâi.

S-a trezit indispus kapoul. Umbla miniat printre deținuții care împingeau vagonete încărcate cu pietră. Urla: „Schneller!“ și lovea cu băta în stînga și-n dreapta. Indispoziția însă nu i s-a risipit. Atunci, a oprit un deținut și a cerut să-i povestească o anecdotă. Deținutul — fără vîrstă, cu fața numai piele și os — a bîlbîit o istorioară. El a ascultat-o atent, după care a zis: „Nu-mi place! N-are haz. O să mori!“ L-a lovit cu băta peste ceafă. Deținutul s-a prăbușit la picioarele răscrăcănate ale călăului. Kapoul a trecut indiferent peste cadavru și, vădit indispus, s-a adresat unui alt deținut: „Auzi, tu să-mi zici una mai veselă!“

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a doua.

Îl pîndea mai de mult pe acest deținut cu fruntea înaltă, cu mersul drept și demn. Se temea de privirile lui reci și disprețuitoare. Din această pricină, îl ura și-l pîndea. Însă deținutul trecea prin lagăr ca un Om și nu se lăsa ingenunchiat. În fața lui, kapoul se simțea slab, dar continua să-l pîndească. Într-o noapte, l-a zărit furișîndu-se din baracă și s-a

O dată cu primul cadavru aruncat din vagonul morții.

Atunci, peste meleaguri se înstăpînise lagărul nazist.

Croncănitul primului corb nu izbuti să acopere trîlurile privighetorii și ale ciocirlei. Dar veniră vagoanele morții... Și după ele se abătura corbii în stol, și croncănitul lor întuneca azurul cerului înăbușînd graiul anotimpurilor.

Curînd însă întîiul fum dulceag al primului crematoriu izgoni întîiul corb.

Apoi, fumul cuptoarelor izgoni cu totul stolul corbilor. Deasupra lagărului nici o pasăre a cerului nu-și mai făcea aripile.

Atunci veni moartea nazistă. Și asemenea unei păsări uriașe, încremeni peste întinderi.

Și cerul luă culoarea morții naziste.

Și aerul luă culoarea morții naziste.

Și pămîntul luă culoarea morții naziste.

Și, puțin cîte puțin, lipsită de păsările blinde ale cerului, viața începu să moară.

luat după dînsul. Și-a dat seama de îndată că deținutul se îndrepta către lagărul femeilor. A rînjit în sinea sa de bucurie și curiozitate. L-a văzut oprindu-se în dreptul gardului de sîrmă ghimpată care despărțea cele două lagăre: l-a mai văzut lăsîndu-se în genunchi și strigînd numele unei femei. După un timp, femeia i-a răspuns. Acum, cei doi își vorbeau încet, duos. Cuvintele lor treceau nestîngherite printre sîrmele străbătute de curentul de înaltă tensiune. Kapoul auzea totul clar și a simțit din nou cît de mult îl urăște pe omul acela cu frunte înaltă și severă. S-a repezit la el și, cu o mișcare fulgerătoare, l-a îmbrîncit peste gardul de sîrmă ghimpată. Trupul deținutului nu s-a mai putut smulge din ghiarele curentului de înaltă tensiune. În liniștea nopții s-a mai auzit doar strigătul de groază al femeii...

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a treia.

Seara, după terminarea apelului, se retrăgea în cămăruța lui. Venea atunci la el un evreu bătrîn și supus, care-i trăgea cîsmele. Pe urmă, aducea un lighean cu apă rece și se apuca să-i spele picioarele. El stătea liniștit, cu ochii visători. După ce bătrînul îi ștergea picioarele, kapoul se întindea pe spate ofînd și, după un timp, spunea cu o voce de necunoscut:

— Moîșă, gîdilă-mi picioarele... Te rog...

Deținutul îl asculta smerit: îl gîdila cu abilitate, căci se învățase cu tălpile lui. Iar kapoul gemea mulțumit, murmurînd cînd și cînd:

— Așa, Moîșă, mai sus... Aha, aha, acolo! Ești un om bun, Moîșă. Dacă toți evreii ar fi ca tine, ehei...

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a patra.

„Deținutul 46137“ făcuse imprudența de a căsca într-o zi însoțită. O rază de soare s-a spart în dantura sa de aur. Kapoul a zărit de departe fulgerarea caratelor. S-a apropiat de deținut și a cerut să-și deschidă gura. „Cum de-a scăpat?“ s-a

întrebat el mîndru de descoperirea făcută. Și, fiindcă deținutul tremura, a găsit cu cale să-l bată pe umeri și să-l liniștească.

După-amiază i-a înmînat deținutului un plic alb de hîrtie japoneză și l-a trimis la Lagerführerul S. S. Danisch. Plicul era deschis. Deținutul, un austriac din Viena, a scos scrisoarea și a citit:

„Herr Lagerführer S. S. Danisch, am aslăzi plăcerea de a vă trimite în dar un hășiling de 14 carate. L-am descoperit cu greu, dar l-am descoperit. Cu plăcîcune, al d-voastră prea supus servitor, kapo Fritz Göbl“.

Deținutul s-a oprit și a privit temător în juru-i. În spatele său la vreo zece metri l-a zărit pe kapo. Rînjind, acesta i-a făcut semn să-și continue drumul.

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a cincea.

Trierea se terminase. Cincizeci de „schelete“ din baracă luaseră drumul „camerelor de gaze“. Și în timp ce delinșii urcau cu greu în camion, el, asemenea unui părinte grijuliu, nu mai prididea să dea sfaturi: „Puișorule, vezi să nu răzacești!“ „Tu ăla de colo, încheie-ți hamașă la gît... pe drum trage...“

Nu ridea. Efectul glumei era perfect. Trăgea doar cu ochiul la S.S.-șii care supravegheau trierea. Îi vedea mulțimi. La plecarea camionului, spuse: „Și pe drum, aveți-vă că frații!“

„Și a fost seară, și a fost dimineață: ziua a șasea.

ÎNĂLȚIME

Cum stătea așa întins, odihnindu-se pe pămîntul gol, „deținutul 36839“ simți deodată cum îl copleșește un dor nestăvilit de viață. Și, ca și cum ar fi uitat unde

acolo sus, călărât pe bara metalică, lipită de cer... Spre marea sa desperare se pomeni însă repartizat la săpături. Săpa, dar trăgea mereu cu ochiul la dantela

Maria H. Neumann: Auschwitz (desen)

se află, se ridică brusc în picioare și încercă cu ochii săi pierduți în adîncul orbitelor să cuprindă totul. Ceea ce izbuti să vadă din prima clipă îl mîhni: viața pe care o descoperea era lipsită de linia îmbietoare a orizontului și se termina la gardul de sîrmă ghimpată a lagărului. Se uită îngrijorat în dreapta. Într-acolo totul se sfîrșea la barăcile cenușii, înșiruite de-a lungul lagărului ca niște sicrie comune. În stînga, plutea fumul crematoarelor. În spate... la ce bun să se mai uite?!

Lui însă i se făcuse dor de viață, de nemărginitele ei întinderi. Își spuse că dacă s-ar urca pe scaunul acela de lîngă ușa barăcii, ar izbuti să vadă ceva mai departe, dincolo de sîrma ghimpată a morții. Se repezi spre scaun și se sui sprinten pe el. Rămase dezamăgit: constată însă o dată că viața din juru-i nu cunoaște nici un fel de dimensiuni. Își aminti atunci de anii copilăriei, de zilele în care se cățara prin copaci și descoperea zările, mereu altele și frumusețea lor. Fără să vrea, retrăi totul: și îndemnul copiilor, și usturimea palmelor frecate de coaja copacului, și încordarea mușchilor, și amețea aceea din vîrfurile stejarului.

Dacă ar găsi în preajma sa vreun copac! Să se cațere, să se înalțe, să vadă de undeva de sus întinderile... Să vadă viața pînă hăt departe!

Chinuit de dorința sa fierbinte, își aminti că nu de mult, un deținut j-a povestit că pe șantierul „I. G. Farben“, aflat numai la șapte kilometri de lagăr, sînt ridicate niște schele metalice uriașe „O, dar de acolo trebuie să se vadă departe!“ gîndi el.

A doua zi, se băgă și el printre deținuții lui „I. G. Farben“ și porni cu ei spre șantier. Era vesel, de parcă ar fi plecat într-o excursie mult visată. Ceilalți deținuți păreau indiferenți față de buna sa dispoziție. Dar unul îi ceru să nu cînte — nu era cazul...

Zări de departe silueta metalică a vitorului combinat chimic... Se și vedea

ria de oțel a schelelor. „Trebuie să urc!“ își spuse el cu încăpăținare.

Către prînz, se făcu o pauză scurtă și el se strecură pînă la schele. Montatorii civili coborîseră și mînceau retrăși la umbra unui zid. Se folosi de neatenția lor și, abandonîndu-și saboții se furișă mai departe. Nici nu-și dădu seama cînd prinse să urce...

— Halt! îl somă un kapo pe neașteptate.

— Lass'ihm! interveni cineva, luîndu-i apărarea.

„Deținutul 36839“ se opri și se uită curios peste umăr. Un ofițer nazist îi zîmbea încurajator: „Urcă!“ Deținutul îi ascultă îndemnul și gîndi feridit: „Sînt printre ei și oameni înțeleghitori“.

Urcă.

Și printre barele metalice se zărea cerul de un albastru odihnitor.

Urcă.

Nimeni nu-l mai putea opri. Dincolo de schele îl aștepta soarele.

Obosise.

Inima i se zbătea nebunește. Din pricina efortului, picioarele îi tremurau. Se opri gîfînd și, fără să vrea, privi în jos. Oamenii îl urmăreau. Poate că-l și învidiau. În orice caz, ofițerul nazist îl admira. Stătea în același loc, lîngă kapo, și continua să-l îndemne cu zîmbetul său înțeleghitor: „Urcă!“

Continuă. La ce înălțime să fi ajuns oare? La treizeci de metri sau poate mai sus? Aerul înălțimilor îi place, e curat, și amelițor ca o băutură. Adierea vîntului aducea acum, ca și în copilărie, cu o mîngîiere blîndă.

Urcă.

Și cerul i se părea din ce în ce mai aproape.

Urcă...

Se pomeni curînd la capătul schelei. Ar fi putut să rămînă în picioare, sprijinindu-se de un stîlp metalic, dar anu neastîmpărații ai copilăriei, trezîți dintr-o dată de marea sa dorință, începură să-i zburde în suflet. Sfîdînd orice primel-

...încăleacă o bară — aceea pe care o vâ-
...se lipită de cer — și, în salturi, în-
...tă către punctul unde bănuia că ar
...pula să cuprindă totul. Se opri emoțio-
...nat. Nu cutează să privească în spate:
...tia că într-acolo se întindea lagărul.
...scrută doar orizonturile din fața sa. Co-
...zontul verde al câmpiei părea fără hotar.
...zări în depărtare un călun cu case omene-
...nești... Chiar case omenești... Apoi co-
...paci... Ochii lui vedeau departe... Chiar
...ncoval de călun și constată cu uimire:

PARIZIANA

Venise toamnă. De mai bine de o săptămână ploua fără contenire. Drumurile lagărului se desfundaseră. Pe un asemenea drum, un convoi de femei zdrențuite se întorcea de la lucru. Undeva, lângă poarta principală a lagărului, orchestra cînta într-unu, mecanic. Cerul de plumb apăsa pămîntul. Deținutele înaintau anevoie, picioarele li se infundau în noroiul adînc. Gardienele înjurau, mîfînd convoiul. Ude pînă la piele, deținutele mai mult se țineau decît mergeau. Se auziau. Blestemau. Gîfiau. Orchestra cînta. Și, astfel, înaintau cu greu spre baracă.

Deținuta „A-78354” — o pariziană încă tânără — simți deodată că nu mai poate să-și scoată piciorul din noroi. Și-l apucă cu amîndouă mîinile și trase de el. Nu izbuti. Era prea vîlăguită. Totuși continua să tragă cu desperare de picior, în vreme ce celălalt se infunda tot mai adînc. Era flămîndă, obosită, iar din pricina efortului pe care-l făcea acum, își pierdu ultimele puteri. Căzu într-o ră-
...nă. Se chinu să se ridice, dar n-avea de-
...se să se sprijine. Gemu abia auzit. Două
...deținute îi săriră în ajutor. O apucaseră
...de-acum de brațe, cînd răsună strigătul
...gardienei naziste:

— Nu vă atingeți de ea!
Fu lăsată în drum. Pariziana încercă
din nou să se ridice, dar noroiul, ca o
...ură neagră, o suga către adîncurile
...se. Se zbătea neputincioasă, gemînd. Iar
...deținutele treceau, tirîndu-se pe lîngă
...dînsa și-i șopteau:

— Cui, Danielle.
Apoi, alte două deținute se aplecară
fața s-o ajute, dar strigătul amenințător
al gardienei răsună iar:

— Nu vă atingeți de ea!
Ploua. Și o dată cu ploaia cădea și în-
...serarea. Convoii se depărta, tirîndu-și
...trupul cenușiu și zdrențuit. Orchestra mai
...tîntă un timp, după care amuți.

Deținuta „A-78354” izbuti în cele din-
...rmă să se ridice; încremeni cu picioa-
...rele înfundate în noroi. Începu în felul
...acesta să se odihnească, să-și adune for-
...te. Pe neașteptate însă, de undeva din
...tele. Pe neașteptate, se auzi un plîns de femeie. Speria-
...tă, își întoarse privirile. Desluși nu prea
...departe de ea o mîglă de cănușie — se
...zbătea să se ridice. Înțelese. Nu era sin-
...gură. Mai căzuseră și altele. Strigă către
...realitate deținută:

— O să te ajut!
Se răsuți cu putere și reuși să-și scoa-
...tă un picior. Celălalt însă i se afundă din
...nou. De ciudă, o podidiră lacrimile. „Nu-
...mai saboții sînt de vină!” Totuși îi iz-
...buti doi pași. La cel de al treilea, ameți
...și căzu cu fața în tînă. Rămase un timp
...nemiscată. Ploaia rece o pătrunse pînă
...la oase și noroiul i se păru călăuș. Fără
...să vrea, începu să se gîndească la niște
...pantofi cu tocuri înalte...

„Trecea drept o fată cochetă. Știa de
...la Pierre că are un picior frumos. De a-
...cea îi plăcea să poarte pantofi cu tocuri
...înalte. Își procura pantofii chiar de la
...magazinul universal unde lucra ca vinză-
...toare. Cu timpul, prînsese slăbiciunea pan-
...tofilor cu tocuri înalte. Incolo, era o fa-
...tă veselă, îndrăzneată, cu farmec. Iar
...Pierre, vînzătorul de la raionul de galan-
...terie, îi trimitea mereu scrisorele de dra-
...goete...”

Deținuta „A-78354” se ridică în ge-
...nunchi, în căutarea unui sprijin. Întune-
...ricul și ploaia o înspăimîntară. Strigă
...dezădărnă:

— Auzi, tu mai ești acolo?

„Deci, viața n-a murit! Deci, continuă să
...aibă dimensiunile ei!” Se bucura acolo
...sus, întocmai ca un om, și ar fi vrut
...să întindă mîna și să atingă cerul; și
...ar fi vrut să strige către cele patru zări
...de lume: „Damen! buni, nu descurajați,
...viața nu moare!”

O, cit de departe vedea!

Poate, din pricina asta nu-l observă pe
...ofițerul nazist ducîndu-și la ochi arma cu
...luneță.

Nu primi nici un răspuns. Strigă atunci
...mai tare:

— E cineva pe aici?

Propriu ei glas o înfricoșă și mai tare.
...Înșuviativ, vnu să se ridice și s-o ia la
...fugă. Dar noroiul adînc și cleios îi apu-
...case gleznele ca într-un clește. Se pră-
...buși fără vlagă...

„Într-o duminică seară, își puse panto-
...fii cei noi cu tocuri înalte și ieși în oraș.
...Avea întîlnire cu Pierre. Plănuiseră o
...seară de dans. Voiau să dea uitării răboi-
...ul și Parisul ocupat. La un colț de stra-
...dă, o opri o patrulă nazistă. I se cerură
...actele și ea le arătă în grabă. Un ofițer
...nazist, puțin cam grăsuț, i le cercetă cu
...atenție. Apoi se uită la dînsa și o întrebă
...într-o franțuzească strîcătă:

— Ești evreică, nu-i așa?

Nu era evreică. Era franțuzească, dar
...răspunse cu inocență:

— Și dacă aș fi?

Ofițerul făcu doar un semn. Patrula n-o
...mai lăsa să plece la întîlnire.

„Înota gîfîind prin noroi; îi simțea pes-
...te tot, în păr, în gură, în nări, în urechi.
...Nu-și dădea seama dacă înainta sau dacă
...stătea pe loc. Ea însă se chinuia să ajun-
...gă undeva, la un liman, să nu mai fie
...singură. Cînd și cînd strîga stîns:

— E cineva pe aici?

Îi răspundea murmurul ploii de toam-
...nă...

„Se pomeni aruncată într-un vagon de
...deportați. Se retrase resemnată într-un
...ungher. N-avea cu dînsa decît o poșetă.
...Își scoase pieptul și își aranjă părul.
...Se privi într-o oglinjoară. Își făcu buzele.
...Apoi, își îndreptă cîrapii. Își cercetă
...pantofii cei noi. Oftă. Doamne, în ce in-
...cercătură se băgase! Totuși era sigură
...că-i vor da drumul. Nu acum, dar la ga-
...ra următoare cu siguranță c-o vor lăsa
...să se înapoieze la Paris. Era prea tînără
...ca să înțeleagă tot ce se petrece în jurul
...ei...”

„Ploua parcă și mai tare. Și noroiul
...devenise parcă mai cleios. Acum știa că
...sfîrșitul e undeva pe aproape. Dar era
...prea obosită ca să se gîndească la moar-
...te. O perche de pantofi cu tocuri înalte
...stăruia în mîntea ei...”

„...A coborîi la Auschwitz, la fel de co-
...chetă și curățică cîm urcase în vagon.
...Călca elegant în pantofii ei noi. Un ofi-
...țer puțin cam grăsuț, arăta cu degetul:
...„Tu la stingă! Tu la dreapta!” Ofițerul
...nazist semăna cu cei care o arestaseră pe
...străzile Parisului. Degetul lui îi arătă „la
...dreapta”. Acolo, „la dreapta”, i se tăie
...părul blond și bogat; o dezbrăcarea de
...rochia cea cochetă și-o îmbrăcarea în niște
...zdrențe cenușii și vîrgate; i se luară
...pantofii cei noi cu tocuri înalte și îi dă-
...dură o pereche de saboții sînoși pe din-
...untru. Deveni deținuta „A-78354”...

„Mîna ei atînsese ceva. Zvîcni. Să fi a-
...juns oare la liman? Mai făcu un efort.
...Degetele prînseseră acum a pipăi în nești-
...re obiectul atîns; deslușiră orbește con-
...tutul unei fețe omenești, linia unui nas...
...a unor buze reci și moi. Speriată, mîna
...se retrase scurt, nervos, ca apoi să înai-
...nteze iar în căutarea apropielii.

— Tu cine ești? Întrebă deținuta cu o
...voce gîtuită. Nu primi nici un răspuns.
...Înțelese. Se trase și mai mult lîngă ca-
...davru. Îi căută mîna. O găsi. Era rece.
...Nu-i dădu drumul, ci o apucă de parcă
...ar fi găsit sprijinul căutat cu atîta des-
...perare. Nu mai era singură.

În zori, o echipă specială, supraveghea-
...tă de o gardiană nazistă, adună cadavre-
...le din drum.

Oameni, într-o vreme a neomeniei

ȘERBAN FLONDOR

În ziua de 6 noiembrie 1971, în cimitirul
...Belu din Capitală a fost condus la locul
...de veci inginerul Șerban Flondor, doctor
...în științe agronomice.

În aceeași zi, în ziarul „România li-
...beră”, Institutul de istorie „Nicolae Iorga”
...anunța „încetarea din viață a distinsului
...său colaborator, membru în conducerea
...Comisiei de heraldică și genealogie,
...Șerban Flondor”.

Strănepot al vestitului armaș Toader
...Flondor și al istoricului Eudoxiu Hur-
...muzache, nepotul genealogului Sever
...Zota, fiul cel mai vîrstnic al lui Iancu,
...cavaler de Flondor, nepotul de frate al
...compozitorului Tudor Flondor („Som-
...noroase păsărele” etc., etc.), Șerban
...Flondor a fost și el un om de seamă, cu
...o activitate multilaterală: membru al So-
...cietății de heraldică din Viena și al celei
...din Geneva, membru în Consiliul Supe-
...rior al Agriculturii și în conducerea Fe-
...deratiei Române de Călărie, titular a „nu-
...meroase demnități și dregătorii”, susțină-
...torul, între cele două războaie, a multor
...așezăminte și instituții de cultură din nor-
...dul țării. Acestea și altele arătate de vor-
...bitori în fața proaspătului mormînd ex-
...plicat, desigur, mulțimea neobișnuită care
...a fost de față la ultimul său drum.

Prin această mulțime s-a putut remarca
...și un grup compact de evrei originari
...din nordul țării. Ar fi fost și mai nu-
...meros acest grup, dacă mulți nu ar fi
...azi împrăștiati în lumea largă ori în lu-
...mea de dincolo.

O plăcuță de aur, de care defunctul
...nu s-a despărțit pînă în ultima clipă, ar
...putea lămuri oarecum prezența grupului
...arătat.

ȘASE NAȚIONALITĂȚI ÎN DEPLINA FRĂȚIE

Născut în anul 1900, Șerban Flondor și-a
...petrecut mare parte din viață în mijlocul
...unei populații diverse (români, evrei, po-
...lonezi, lipoveni, ruteni, șvabi) care trăiau
...în deplină armonie pînă a nu fi tulbu-
...rată, aflată de cuziști, de hitleriști. Șe-
...rban Flondor se bucura de multă conside-
...rație printre toate naționalitățile locale,
...pentru spiritul său de dreptate, pentru
...dragostea sa de om. Fără să fi fost în-
...regimentat în vreun partid politic, popu-
...lația l-a ales, prin 1928, primar. Nu nu-
...mai că a investit atunci salariul său de
...slujbaş al comunei în lucrări edilitare,
...dar a contribuit și cu alte sume, perso-
...nale. Și tot din veniturile sale (povestea
...tatăl poetului A.M. Sperber, care a trăit
...în aceste locuri) acorda în fiecare an, ori-
...cui avea nevoie, drept ajutor de iarnă,
...cartofi și lemne de foc.

Cînd au venit zile grele pentru evrei,
...Șerban Flondor a cutează să le ia apăra-
...rea. „Și-a pus obrazul pentru evrei!” po-
...vestește cineva, „pentru foarte mulți
...evrei”. Nu pentru că ar fi avut motive
...speciale față de această parte a popu-
...lației (la fel lua apărarea, ori de cite
...ori era cazul, oricărui alt locuitor, și-i
...apropia pe toți în asemenea măsură
...că le vorbea limba, inclusiv idiş) ci pen-
...tru că li erau concetățeni și pentru că ei,
...în acele momente, aveau nevoie de spri-
...jin. A intervenit și în numeroase cazuri
...izolate, ca și pentru colectivitate.

CITE POATE FACE UN OM!

Pe unii (de pildă Kubi Klein, fiu de
...măcelar) l-a adăpostit cu familia în timpul
...prigoanei, la locuința sa. Pe alții i-a scos
...din ghiarele hitleriștilor. În anul 1940 a
...reușit să cînvîgă un locotenent german,
...comandantul unei subunități hitleriste,
...să-l ajute într-o operație de angajare: a
...scos din oraș numeroase familii evreiești,
...le-a dus în munți cu cănuța și de-acolo au
...fost expediate spre București, unde mai
...ușor li se putea pierde urma. Multe zile
...a fost dusă această acțiune pînă cînd
...S.S.-ul a prins firul și făptășii (iulie 1941):
...ofițerul a fost executat, Șerban Flondor
...arestat. Dar pînă la arestare (a reușit apoi
...să scape), cît de cutezătoare acțiuni! Cînd

autoritățile fasciste locale au înființat un
...ghetto, Șerban Flondor l-a aprovizionat
...cu alimente. Cînd autoritățile au încercat
...un tren cu evrei, spre a-i deporta, Șerban
...Flondor a venit în gară, furios:

— Acum, cînd e atîta nevoie să fie
...dislocate trupele, ocupați trenurile cu
...acești nenorociți?

Văzînd că ofițerul de care depindea tre-
...nul încă mai șovăie, i-a șoptit, confiden-
...țial:

— S-a telefonat chiar cum din Bucu-
...rești întrebîndu-se de ce nu se pun tre-
...nuri la dispoziție pentru trupe!

Și trenul a fost golit imediat iar evreii
...s-au împrăștiat care încotro, spre a se
...face loc unor închipuite trupe...

Datorită considerației de care se bucura
...printre locuitori, Șerban Flondor a putut,
...în înțelegere cu organele ceferiste, să în-
...chidă în compartimentele vagoanelor de
...dormit, rămase neocupate, la trenurile ce
...plecau spre București, familii de evrei
...care au fost astfel salvate din iadul local.
...În calitate de consilier la Camera agri-
...colă, la un moment dat a avut la dispo-
...ziție un vagon de cale ferată pe care l-a
...folosit și pentru transporturi de evrei.

TOATE ACESTEA NU SE UITĂ

Cînd s-a stabilit, apoi, la București, prin
...relațiile sale Șerban Flondor a putut ob-
...ține, în anul 1942, (martor: profesor
...S.M. Littman) grațierea a trei elevi de
...școală, evrei (Cornel Zalman, Elias, Isaac
...Moscovici, de la liceele „Cultura” și „Cio-
...canul”) condamnați la moarte de Tribu-
...nalul Militar; din păcate, ordinul de gra-
...țiere n-a ajuns la timp la destinație.

În anul 1970, cînd Șerban Flondor a
...participat ca delegat al țării la Congre-
...sul internațional de heraldică și genealo-
...gie de la Viena (unde a ținut și o comu-
...nicare, apreciată), mai multe familii evre-
...iești aflînd de prezența sa, l-au sărbă-
...torit ca pe salvatorul lor.

A fost atunci pofit și în R. F. a Ger-
...maniei, la Düsseldorf (între alții, de
...Oscar Dermer a cărui soră, azi în Sta-
...tele Unite, a fost și ea salvată de Șerban
...Flondor).

INSCRIS ÎN CARTEA DE AUR

Aminteam, la început, de o plăcuță de
...aur. Șerban Flondor a primit-o de la șef
...rabinul localității, Bențion Catz, drept
...omagiul. După inscripția gravată, în
...ebraică, este vorba de o urare de viață.
...Era o distincție pe care Bențion Catz
... („rabin de carte, nu de minuni”, cum îl
...caracterizează prim rabinul I. M. Marilus,
...care de altfel a cunoscut și faptele fru-
...moase ale lui Șerban Flondor, căci a
...păstorit cîndva prin apropiere) o acorda
...foarte rar și numai neevreilor, pentru
...merite excepționale față de evrei.

Rabinul Catz fusese pe vremuri foarte
...hărțuit pentru că refuza să depună sau
...să patroneze jurămîntul ofensator *more
...judaico*; Șerban Flondor l-a scăpat de
...necaz. Dar nu pentru aceasta i-a dăruit
...el plăcuța de aur ci mult mai tîrziu. Cînd
...au avut loc cele relatate mai înainte.

Șerban Flondor purta cu el pretin-
...dență plăcuța, ca pe un talisman, nu se
...despărtea de ea în nici o împrejurare.
...O luase și la Spitalul de urgență, unde
...s-a săvîrșit din viață.

MARIUS MIRCU

STIRI

ידיעות

PRELEGERI DESPRE HASIDISM

Secția pentru studii iudaiice din cadrul Universității libere din Berlinul occidental a înscris în programul pentru semestrul de vară un ciclu despre „Hasidismul în evul mediu german”. De asemenea va avea loc un seminar cu tema „Emanciparea evreilor și societatea burgheză — studiu comparativ la istoria europeană din secolul al XIX-lea”.

CONCERT INTERCONFESIONAL

Din inițiativa organizației Bnei Brit a avut loc la conservatorul din Bruxelles un concert interconfesional la care s-au produs trei coruri: Les petits chanteurs de Saint-Pierre din Uccle, Corala protestantă din Bruxelles și Corala evreiască Zimra. Concertul a avut loc sub patronajul șef-rabinului Belgiei R. Dreyfus, a cardinalului Suenens și a președintelui sinodului Bisericii protestante din Belgia, A. J. Picters.

REEDITARE

„Hadar Ha Carnel” este titlul cărții rabinului dr. Meir Lerner, fost prim-rabin la Federația sinagogilor din Londra din 1890 până în 1894, iar ulterior rabin în orașul Altona. Volumul are două părți. Prima se ocupă de legea orală, iar cea de a doua cuprinde o colecție de răspunsuri. Lucrarea a apărut recent într-o nouă ediție.

VECHEA LEGIUIRE EBRAICĂ

Dr. Bernard S. Jackson, avocat și conferențiar de drept civil la Universitatea din Edinburgh este autorul unui volum apărut în colecția Clarendon Press, intitulat „Furtul în legislația veche ebraică”. Autorul analizează între altele, diferențele care există între noțiunile ganov și gazal.

O LIMBĂ TRAGICĂ

Limba idiș, limbă fără mază este titlul ultimului eseu de Abraham Koralnik din cadrul unei culegeri apărute în editura The University of Michigan Press. Volumul cuprinde o serie de memorii, eseuri, articole cu privire la problemele și destinul limbii și literaturii idiș. Volumul prezintă studii critice despre Șalom Alehem, Mendele Moher Sforim Peretz etc. După cum susține Max Weinreich, ebraica nu a fost niciodată o limbă moartă cu adevărat; ea a fost menținută vie, nu numai prin rugăciuni, ci și ca limbă scrisă. În idiș s-au creat neologisme ebraice. Limba ebraică și cea idiș au exercitat un condominium în viața de toate zilele a unor comunități evreiești. Abraham Koralnik, al cărui eseu încheie volumul, susține că limba idiș a fost o limbă fără noroc, sortită de la nașterea ei unei tragedii.

JAPONEZII ȘI EVREII

Acum doi ani a stîrnit în Japonia un interes deosebit apariția unei cărți intitulate „Japonezii și evreii”, a unui autor anonim care a folosit pseudonimul Isaia Ben Dason. Cartea a devenit un „best seller” și s-a epuizat curînd, obținînd și premiul pentru cea mai bună carte a anului. De atunci, revistele și magazinele japoneze au publicat numeroase articole despre evrei. Publicația bi-săptămînală „Jetsu Gyo No Nihon”, de pildă, a cerut rabinului orașului Tokio, Mervin Tokayer, să scrie o serie de 20 de articole despre evrei și iudaism. Rabinul Tokayer a scris prima carte în limba niponă despre Talmud, cuprînzînd texte originale, comentarii și note de subsol, precum și proverbe și legende talmudice. Prima ediție a cărții s-a vîndut într-o săptămîină.

CONFERINȚA DE LA HONG KONG

La Hong Kong a avut loc conferința Federației comunităților evreiești din sud-estul Asiei și din orientul îndepărtat. Primul ministru australian William Mac Mahon și lideri ai organizațiilor mondiale evreiești au trimis mesaje de salut.

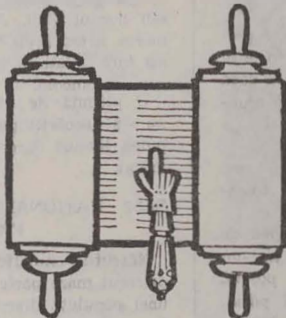
SĂPTĂMINA CĂRȚII EVREIEȘTI LA LONDRA

De 20 de ani, secția engleză a Congresului Mondial Evreiesc organizează la Londra cite o săptămîină a cărții evreiești. În cadrul săptămînii din acest an au avut loc conferințe și simpozioane, expoziții cu vinzare etc. Printre manifestări amintim conferința profesorului David Daiches, de la Universitatea din Sussex, cu tema „Traducînd Biblia ebraică”. Altă conferință a avut ca temă „Conceptul iudaic de dreptate”. A avut de asemenea loc un concert de muzică liturgică.

CĂRȚI NOI

În editura Hamenorah Publishing Company, Tel Aviv a apărut în limba idiș cartea lui David Manches „Mentsh un goiral” (Om și destin).

În editura Rubin Mass din Ierusalim a apărut cel de al patrulea volum al lucrării lui Jacob Yehoshua despre viața evreilor sefarzi din Ierusalim.

SAMSON — PERSONAJ DRAMATIC

În editura Valentin Mitchell a apărut piesa lui Wolf Mankowitz despre Samson, eroul biblic înzestrat cu puteri de Hercule. Piesa urmează a fi prezentată în premieră la „The Dublin Gate Theatre” din Londra.

AUDIENȚA PONTIFICALĂ

Papa Paul al VI-lea a primit în audiență o delegație formată din conducători ai organizației Bnei Brit, condusă de președintele David Blumberg. Papa a declarat delegației că este mulțumit de relațiile de colaborare care există între catolici și evrei, și că această înțelegere reciprocă trebuie să continue.

MĂRTURII

Justiția din R. F. a Germaniei a cerut concursul autorităților franceze competente în îndeplinirea procedurii penale împotriva unor foști membri ai serviciilor germane de ocupație în Franța. Este vorba de mărturii care să dovedească vina unor conducători nazisti care au participat între anii 1941—44 la deportarea evreilor în lagărele de exterminare Auschwitz-Birkenau.

O NOUĂ COMEDIE MUZICALĂ

La 1 iunie va avea loc la Geneva premiera unei comedii muzicale de Itzhak Rosenbloom, inspirată din folclorul evreiesc. Acțiunea piesei, intitulată „Gloria Sepharadica” se petrece în Spania, în anul 1492, anul expulzării evreilor. Comedia cuprinde mai multe cîntece vechi de peste 500 de ani.

DOSTOEVSKI ÎN LIMBA EBRAICĂ

În editura „Am Oved” din Tel Aviv a apărut în traducere ebraică celebrul roman al lui Dostoevski, „Idiotul”.

CEA DE A ȘAPTEA FÎNTÎNĂ

În editura Aufbau-Verlag, Berlin (R.D.G.) a apărut volumul de povestiri al lui Fred Wander, „Cea de a șaptea fîntînă”. Autorul a mai scris numeroase cărți de succes. În volumul recent apărut sînt descrise aspecte din timpul prigoanei evreilor în cel de al treilea Reich. Sînt impresii personale ale autorului, tîrît prin diferite lagăre de concentrare unde a avut ocazia să cunoască o multitudine de destine. Odișea autorului se termină la Buchenwald.

VICTIMELE

HOLOCAUSTULUI

Cu ocazia unei călătorii la Johannesburg, Simon Wiesenthal, șeful Centrului de documentare evreiască de la Viena, a declarat în cadrul unei conferințe de presă: „Vorbim despre șase milioane de evrei, victime ale holocaustului și uneori pierdem din vedere că au fost și milioane de victime din rîndurile neevreilor. În mod eronat unii consideră crimele de război drept „o chestiune evreiască”. Trebuie să amintim lumii că naziștii au omorît în mod deliberat și cu singe rece 11 milioane de oameni din rîndurile populației civile și că dintre aceștia cinci milioane nu erau evrei.

GRĂDINA BIBLICĂ LA

EXPOZIȚIA OLANDEZĂ

De la începutul lunii aprilie și pînă la 1 octombrie funcționează la Amsterdam expoziția agricolă „Floriade”. În cadrul expoziției este prezentată o grădină biblică în care vizitatorul ia cunoștință de flora și fauna amintite în scrierile sfinte. Grădina biblică ocupă 5,5 pogoane. În vederea organizării acesteia s-au trimis din Israel plante, arbori, arbuști, precum și cămile, animale mici și chiar insecte.

INSTITUT EVREIESC

Profesorul Leon A. Jick, de la Universitatea Brandeis a fost numit director al Institutului Evreiesc, înființat recent în S.U.A. în scopul de a studia și stimula diferitele modalități ale existenței evreiești.

DECESUL ȘEF-RABINULUI IERUSALIMULUI

La Ierusalim a încetat din viață Eliahu Pardes, Șef-rabinul sefard al orașului sfînt Ierusalim.

Defunctul s-a născut în acest oraș în anul 1893, într-o familie rabinică. Studiile rabinice și le-a făcut la ieșivot din orașul sfînt, absolvind totodată cursurile Universității ebraice.

Rabinul Pardes este autorul mai multor lucrări religioase.

O FEMEIE ÎNTR-O FUNCȚIE ÎNALȚĂ

Pentru prima dată o femeie a fost promovată într-un post de răspundere în cadrul unei mari organizații evreiești din America. D-na N. Bronheim-Levine a fost numită director al Congresului American Evreiesc și își va prelua funcția la 1 octombrie a.c.

MUZICA SEFARDA

În Statele Unite a avut loc Săptămîna muzicii sefarde. Ea a fost organizată de Ieshiva University din New-York împreună cu Consiliul muzical evreiesc al Americii.

În Statele Unite trăiesc acum 100 000 sefarzi, urmași ai emigranților spanioli și portughezi din secolul al XV-lea.

CONCERT IVELA

În sala Beit Salom din Ierusalim a avut loc un concert consacrat compozitorului A. L. Ivela și interpretului său, tenorul Alberto Della Pergola, fost prim ofician al Templului Mare — Cal Grande — al Comunității sefarde din București.

Concertul a fost precedat de conferința „Maestrul și interpretul” ținut de dl. Raoul Siniol, fost secretar al Comunității din București. Au concertat soprana Karla Wolff și basul Iehuda Shumeli acompaniați la pian de profesorul Rafael Drăgan.

PELERINAJ ECUMENIC

Un grup de evrei și neevrei din Anglia, sub conducerea unui prelat anglican a plecat în Israel unde au celebrat sărbătorile de Pesah.

הרב מזאה און זיינע זכרונות וועגן מלבי"ם

(המשך פון זייט 10)

פולן וואס יינע ווייבן זענען געווען
פאלקס, דאס איז בונגען מיט
און מבחז, אין דער דרויסנ-
קער וועלט, דערעווען איז קנאה
מצד די נישט יידן. דורך יינע
רייך פארטווענדעדיגס זענען, וואס
דערמיט צו פארגעמאן און וואס
אריינגיבן דאס בלוט פון זייערע
אייגענע ברידער.
אין דעם מאמענט ווען דער
מלכים האט ארעסטירט זיין
דאזיקע ווערטער, איז געווארן
דאס שטענדיג צווישן די נגידים
און צווישן די לוידיש פון דער
מחזקע וואנט, און איינער האט
געזאגט צום צווייטן: וויזשט און
זי האבן געהאט א טעות
אין דעם געמינט און מיר האבן
אראפגעבראכט דעם מחבר פונעם
אמצוה השליש, צום סוף האט
מיר אראפגעבראכט דעם מחבר
פונעם ארצות החיים.
פון ווייטש נישט שוין דאזיקע
ווערטער האבן דעבריינגט צו די
אויור פונעם מלכים, אדער דער
מלכים האט דערפילט, אז די
לוידיש וועלן נישט צופארן
מיט זיין דרשה און דער וויי-
טערדיקער טייל פון דער מחבר
איז געווען דירעקט געווענדט
קעגן זיין דעם געזאגט: זי
וואס האבן ליב דעם פפול און
נישט בריינגן וואס, וואס איז מין
היינטיקער דרשה האבן און נישט
געזעט מין פפול, און איז דא
זי נאך אפאן אלס אומא אומא
פלעז. נאר איז אומגענוג
פפול. אז היינט צו טאג, האט
אין מיר אפגעלאזט דערפון. איז
באטראכט מין אז שילד זיין
דאזיקע פארגלענגענטע שפע-
לעך, אונדזערע אריימ ברידער,
וועלכע לעבן אין פונטערגעש.

